

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA TOPLULUĞU
1993 TEK PAZAR BANKACILIĞI
VE
TÜRK BANKACILIĞININ ENTEGRASYON SORUNLARI

Serdar ALTUNDAŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

ESKİŞEHİR
1989

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

TABLolar

<u>No</u> :	<u>Tablo Adı</u> :	<u>Sayfa No</u> :
Tablo: I	1988 Yılı itibariyle mevduat toplamaya yetkili Bankalar ve Şube Sayıları	56
Tablo: II	1970 - 1985 Tarihleri Arası Banka Şube Sayısı ve Yıllara Göre Artışı	57
Tablo: III	1988 Yılı İtibariyle Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yabancı Bankalar ve Şube Sayıları	58
Tablo: IV	Ticari Bankalar Toplam Kredilerinin Yıllara, Banka Gruplarına Göre Dağılımı (Milyar TL)	62
Tablo: V	Ticari Bankalar Aktif Toplamlarının Yıllara, Banka Gruplarına göre Dağılımı (Milyar TL)	63
Tablo: VI	Banka Kredilerinin Banka Gruplarına Göre Dağılımı 1988 verileriyle Milyar TL. ve % olarak	64

Tablo: VII	Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı 1988 Verileriyle % olarak	66
Tablo: VIII	1988 Yılı İtibariyle Banka Gruplarının Kredi Vade Yapıları % olarak	67
Tablo: IX	Ticari Bankaların 1988 Yılı Mevduat Vade ve Mevduatın Banka Grupları itibariyle dağılımı Milyar TL. olarak	68
Tablo: X	Çeşitli Mevduat Vadelirinin Toplam Mevduata Oranı % olarak	68
Tablo: XI	Banka Personelinin Banka Grupları ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 1988 Yılı verilerine göre	75

KISALTMALAR

AET	= Avrupa Ekonomik Topluluğu
A.g.e.	= Adı geçen eser
AT	= Avrupa Topluluğu
A.Ö.F.	= Açık Öđretim Fakóltesi
Bankalar K.	= Bankalar Kanunu
ECU	= Europe Currency Until (Avrupa Para Birimi)
EMS	= European Monetary System
F.	= Fasikül
K.H.K.	= Kanun Hükmünde Kararname
No	= Numara
S.	= Sayfa
Sa.	= Sayı
T.B.B.	= Türkiye Bankalar Birliği
Ya. No.	= Yayın Numarası
3182 S.	= 3182 Sayılı ..

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLolar	II - III
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1

B i r i n c i B ö l ü m

TEK PAZAR BANKACILIĞI

<u>I. TEK PAZAR BANKACILIĞININ TANIMI VE KAPSAMI.....</u>	3
<u>II. TOPLULUK MEVZUATINDA TEK PAZAR BANKACILIĞI.....</u>	6
1. KURULUŞ AÇISINDAN.....	6
2. DENETİM AÇISINDAN.....	8
<u>A - ÖDEME GÜCÜ RASYOSU.....</u>	9
<u>B - BİLANÇO, KAR - ZARAR CETVELİ</u>	
<u>TERTİP VE İÇERİĞİ.....</u>	10
<u>C - MEVDUAT SİGORTASI FONU.....</u>	11
<u>D - BÜYÜK RİSKLERİN İZLENMESİ.....</u>	12
<u>E - YILLIK HESAPLARIN YAYINLANMASI.....</u>	14
3. BANKACILIK ARAÇLARI AÇISINDAN.....	14
<u>A - İŞTİRAKÇİLİK UYGULAMALARI.....</u>	14
<u>B - KREDİ İŞLEMLERİ.....</u>	15
i - TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	16
ii - İPOTEK KREDİSİ.....	18

VI

<u>C - ELEKTRONİK ÖDEMELER.....</u>	20
<u>D - KAMBYO İŞLEMLERİ.....</u>	22
4. REORGANİZASYON AÇISINDAN.....	23
<u>A - MERKEZLERİ TOPLULUK İÇİNDE</u>	
<u>BULUNUN BANKALAR.....</u>	23
<u>B - MERKEZLERİ TOPLULUK DIŞINDA</u>	
<u>OLAN BANKALAR.....</u>	24
5. TASFİYE AÇISINDAN.....	25
<u>A - MERKEZLERİ TOPLULUK DIŞINDA OLAN BANKA-</u>	
<u>LARIN TOPLULUKTAKİ ŞUBELERİNİN</u>	
<u>TASFİYESİ.....</u>	25
<u>B - MERKEZLERİ TOPLULUK İÇİNDE OLAN</u>	
<u>BANKALARIN TASFİYESİ.....</u>	25
<u>III. TEK PAZAR BANKACILIĞINDAN TOPLULUK</u>	
<u>KOMİSYONUNUN BEKLENTİLERİ.....</u>	26
1. SERMAYE HAREKETLERİ AÇISINDAN.....	27
2. KAYNAKLARIN ETKİN KULLANIMI AÇISINDAN.....	28
3. YATIRIM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ AÇISINDAN.....	28
4. İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	29
<u>A - BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM</u>	
<u>AÇISINDAN.....</u>	29
<u>B - GENEL ANLAMDA ÜRETİM ARAÇLARININ</u>	
<u>İSTİHDAMI AÇISINDAN</u>	29

VII

IV. TEK PAZAR BANKACILIĞININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER..... 30

İ k i n c i B ö l ü m

TÜRK BANKACILIK MEVZUATININ TEK PAZAR
BANKACILIĞI MEVZUATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

I. KURULUŞ AÇISINDAN 33

II. DENETİM 34

1 - ÖDEME GÜCÜ RASYOSU..... 36

2 - BİLANÇO VE KAR - ZARAR CETVELİ TERTİP VE
İÇERİĞİ..... 37

3 - MEVDUAT SİGORTA FONU..... 39

4 - BÜYÜK RİSKLERİN İZLENMESİ..... 40

5 - YILLIK HESAPLARIN YAYINLANMASI..... 41

III. BANKACILIK ARAÇLARI AÇISINDAN..... 43

1 - İŞTİRAKÇİLİK UYGULAMALARI..... 43

2 - KREDİ UYGULAMALARI..... 44

A - TÜKETİCİ KREDİLERİ..... 45

B - İPOTEK KREDİSİ..... 46

3 - ELEKTRONİK ÖDEMELER..... 47

4 - KAMBIYO İŞLEMLERİ..... 47

VIII

<u>IV. REORGANİZASYON AÇISINDAN</u>	48
<u>V. TASFİYE AÇISINDAN</u>	50

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

AT'A TAM ÜYELİK ÖNCESİ TÜRK BANKACILIK
SİSTEMİ VE SORUNLARI

<u>I. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ</u>	53
1 - TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN GENEL YAPISI.....	53
<u>A - ORGANİZASYON AÇISINDAN</u>	53
<u>B - PİYASA YAPISI AÇISINDAN</u>	60
2 - BAZI MAKRO GÖSTERGELER AÇISINDAN BANKACILIĞI- MIZIN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	65
<u>II. TÜRK BANKACILIĞININ SORUNLARI</u>	70
1 - BANKACILIĞIN ÖZEL SORUNLARI.....	71
2 - BANKACILIĞIN GENEL EKONOMİDEN KAYNAKLANAN SORUNLARI.....	78
<u>III. AT'A TAM ÜYELİK ÖNCESİ YAPILMASI GEREKLİ DEĞİŞİKLİKLER</u>	80
<u>IV. BANKACILIĞIMIZIN REKABET GÜCÜNÜ ARTTIRABİLECEK ÖNERİLER</u>	84
<u>V. GENEL DEĞERLENDİRME</u>	86

IX

S O N U Ç.....	88
FAYDALANILAN KAYNAKLAR.....	i - iv
E K L E R.....	V - xxiv

G İ R İ Ő

Dünya tarihinin en büyük ekonomik ve siyasi bütünleşmesi olan Avrupa Ekonomik Topluluğu (A.E.T.) (*) 1993 Tek Pazar hedefi ile bütünleşmenin ileri bir aşamasına gelmiştir. Tüm üye ülkeleri kapsayacak tek bir pazar yaratılması isteği ekonominin tüm alanlarında bazı düzenlemeler, uyumlaştırmalar yapılmasını gerektirmektedir.

Topluluk bu amaca yönelik olarak çeşitli çalışmalar yapmakta 1993 Tek pazarının yasal yapısını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Ekonomik bir entegrasyon düşünüldüğünde Mali sektörün önemi ortaya çıkmaktadır. Sermaye hareketlerinin mali sektörün önemli bir fonksiyonu olması bu alanda da bazı çalışmalar yapılmasına neden olmuştur. Bankacılık sektörü, mali alan üzerinde her ülkede aynı derecede etkin olmamakla birlikte yinede Mali Sektörün temel noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

(*) . A.E.T. 1987 yılından itibaren Avrupa Topluluğu(AT) olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle çalışmanın devam eden bölümlerinde bu ad kullanılmıştır.

Ülkemizin 1987 Nisan'ında yaptığı Tam üyelik başvurusu ekonominin her alanında olduğu gibi Bankacılık alanında da bazı çalışmalar yapılması gereğini ortaya koymuştur. Biz bu görüşlerle 1993 Tek pazarında Bankacılığın yasal yapısının ne olacağını ülkemizin tam üyeliğe kabul öncesinde Bankacılığımızın genel yapısını ve entegrasyon sorunlarını incelemeye çalıştık.

Araştırmanın birinci bölümünde Toplulukça yayınlanan Direktif, Direktif Önerisi ve Tavsiyeler doğrultusunda 1993 Tek pazar bankacılığının yasal yapısını inceledik. İkinci bölümde Bankalar kanunumuz ve diğer kanunlar çerçevesinde bankalarımızın mevcut yasal yapısını Topluluğunkiyle karşılaştırmalı olarak ortaya koymaya çalıştık. Üçüncü bölümde Türk Bankacılık sisteminin genel yapısını incelemeye çalıştık. Toplulukla Anglo Sakson bankacılığının yerleşik olması ülkemiz bankacılığı ile ekonomik yapı karşılaştırmasını mümkün kılmadığından bu tür karşılaştırma oldukça yüzeysel yapılmıştır. Bu bölümde Türk Bankacılığının entegrasyon öncesi genel sorunları ortaya konulmuş tam üyelik durumunda bankalarımızın rekabet gücünü artıracak önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarakta incelenen konunun kısa bir özeti yapılarak, ulaşılan bilgiler ortaya konulmuştur.

B i r i n c i B ö l ü m

TEK PAZAR BANKACILIĞI

Tüm üye ülkelerde sermaye, kişi ve hizmetlerin serbestçe yerleşebilme ve hizmet sunması anlamına gelen Tek Pazar hedefi ekonominin tüm diğer yönlerinde olduğu gibi bankacılık alanında da AT Konseyini bazı çalışmalar yapmaya yöneltmiştir.

Kişi sermaye ve hizmetlerin topluluğa üye ülkelerde serbestçe dolaşabilmesi ve hizmet sunabilmesi için her üye ülkede aynı kuralların geçerli olması yada en azından engelleyici durumların ortadan kalkması gereği Konseyi ekonominin her dalında bazı düzenlemeler yapma zorunda bırakmıştır. Konsey, bu amaçla sürekli olarak üye ülkeler arasındaki farklılıkları gidermeye yönelik direktifler, öneriler yayınlamaya çalışarak farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.

I. TEK PAZAR BANKACILIĞININ TANIMI VE KAPSAMI

Konsey 1977 yılında yayınladığı ve birinci Bankacılık direktifi olarak da anılan direktifte kredi kurumlarını şu şekilde tanımlamıştır. Kredi kurumu, "işleri kamudan

mevduat veya diğer geri ödenecek fonları toplamak ve kendi hesabına kredi vermek olan teşebbüsü ifade eder"(1). Konsey Birinci Bankacılık Direktifinde bankaları diğer kredi kurumlarıyla aynı statüde değerlendirmiştir. Adı geçen direktifte Konsey, tüm kredi kuruluşlarını direktifin muhatabı olarak görmemiştir. Örneğin posta ciro kurumları, üye devletlerin merkez bankalarını, kar amacı olmayan kamu konut bankalarını direktif kapsamı dışında bırakmıştır(2).

Tek Pazar Bankacılığının anlamı, tüm üye ülkelerde aynı koşullarda faaliyet gösterecek, aynı mevzuata tabi olacak bir bankacılık sistemidir. Her ülkedeki yasal ve ekonomik yapı farklı olduğundan tüm üye ülkelerde geçerli olacak tek bankacılık anlayışı ortaya koymanın güçlüğü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Konsey bu zorluğu gözönünde tutarak entegrasyonun ilk dönemlerinde bazı istisnai durumlar getirmiştir. Örneğin bankaların kuruluşu konusunda karşılıklı tanıma kurallarının geçerli olduğunu bir ülkede yapılacak uygulamanın diğer ülkelerdeki şubede geçerli olabilmesinin iki ülke yetkili mercilerince

-
- (1). Ahmet G. KUMRULU, Avrupa Topluluklarının Bankacılık Sektörünü ve Sermayenin Serbest Dolaşımını İlgilendiren Mevzuatı, T.B.B. Ya. No: 152, ANKARA, 1988, S.20.
 - (2). Birinci Bankacılık Direktifince kapsam dışı bırakılan banka ve kredi kurumlarının listesi Ek I'de verilmiştir.

karşılıklı tanıma ilkesinin geçerli olacağı düşüncesini belirtmiştir. Konsey, yayınladığı direktiflerde kesin kurallar koymaktan ziyade tüm üye ülkelerce kabul görmüş genel eğilimleri ortaya koyma yönüne gitmiştir. Örneğin mevduat sigortası fonu uygulamaları konusunda yayınladığı direktifte kesin oranları saptamamış sadece üye ülkelerin tümünün bu konuda dikkatlerini çekmiş bu tür uygulamaya başlamamış ülkelere belirli bir tarihe kadar hazırlıklarını tamamlaması konusunda önerilerde bulunmuştur.

Konsey, Birinci Bankacılık Direktifinde yerleşme, hizmet sunma serbestisini engelleyici bazı uygulamaların zaman içerisinde kademeli şekilde kaldırılması yolunu tercih etmiştir. Birinci Direktif incelendiğinde Tek Pazar hedefi için yeterli olmadığı görülür. Örneğin kuruluş aşamasında kabul eden ülke yetkili mercilerinden izin alınması, denetimin kabul eden ülkeye yapılması tek bir bankacılık anlayışını zedeler görünümündeydi. İkinci Bankacılık Direktifi konuya daha geniş bir açıdan bakarak tüm toplulukta geçerli tek bankacılık lisansı oluşturmaya çalışmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse konsey bu güne dek yayınladığı direktif ve önerilerle tek pazar bankacılığının sınırlarını çizmeye çalışmıştır. Devam eden bölümlerde Konsey direktif ve önerileri doğrultusunda Tek Pazar Bankacılığı mevzuatı incelenecektir.

II. TOPLULUK MEVZUATINDA TEK PAZAR BANKACILIĞI

1. KURULUŞ AÇISINDAN

Konseyce 16.Şubat.1988'de yayınlanan İkinci Bankacılık Direktif önerisi Bankaların kuruluş için gerekli koşulları belirlemiştir. Bu koşulları şöyle sıralayabiliriz. Asgari 5 Milyon ECU (Avrupa para birimi) başlangıç sermayesi, hissedarların kimliği ve sermaye paylarının bildirilmesi zorunluluğu üye ülkede kuruluş izni almış bankanın diğer üye ülkede ayrıca başka izin almadan faaliyete geçebilmesi.

İkinici Direktif bu görünümüyle Bankacılığın evrensel boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Üye ülkede izin almış bankanın başkaca izine gerek olmaksızın diğer üye ülkede faaliyete geçmesi toplulukça hedeflenen sermayenin serbestçe yer değiştirmesi ve hizmet sunması ilkesinin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Kuruluş izni için gerekli, hissedarların ve sermaye paylarının bildirilmesi zorunluluğu bankaların kişisel çıkar amacıyla kullanılmasını engellemek için konulmuştur. Konsey İkinci Direktifinde yetkili mercilerin hissedarların gerekli nitelikleri taşımaması durumunda izin vermeyebileceklerini belirterek bu konudaki hassasiyetini göstermiştir.

Adı geçen direktifin getirdiği diğer bir yenilik "Karşılıklı Tanıma" ilkesidir. Kredi kurumları iki koşul la uyum sağlama kaydıyla "karşılıklı tanıma" prensibinden yararlanabilecektir. Bu koşulların ilki; kurumun üye ülke yetkili mercilerinin iznine dayanarak faaliyet göstermesi ve yetkili mercilerin gözetim ve denetiminde bulunmasıdır. İkinci koşul faaliyetin ek listede belirtilen türden olması ve ayrıca faaliyetini diğer ülkede sürdürüyorsa bu faaliyetin o ülkedeki listede belirtilenler arasında yer alması gerekmektedir(3). Yukarıda adı geçen liste her ülke tarafından Konseye bildirilen ve bankacılık faaliyetlerini gösterir belgedir(4). Konsey bu faaliyetler için iki ülke arasında karşılıklı tanıma prensibinin geçerli olacağını belirtmiştir.

Kuruluş aşamasında sadece bankaları değil bankaların iştiraklerini de göz önünde tutan Konsey Bankaların Mali iştirakleri içinde aynı tür uygulamaya gitmiştir. Üye ülkelerden birinde faaliyet izini almış olan bankaların mali alandaki iştirakleride diğer üye ülkede ayrıca başka bir izin almaksızın faaliyet gösterebilir.

(3). Rıza KANDİLLER, "Türk Bankacılık Sektörünün AT Tek Pazarında Rekabet Edebilme Gücü", TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN AVRUPA TOPLULUKLARI TEK PAZAR PRENSİBİNE UYUMU SEMİNERİ, İstanbul, 23 Şubat 1989, s.5.

(4). Konseyce kabul edilen ve Karşılıklı Tanıma esası kapsamına giren faaliyetleri gösterir liste, Ek-II de verilmiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse bankaların faaliyete geçebilmesi için gerekli koşul yetkili merciden izin alınmasıdır. Yetkili merciler kuruluş izni için şu koşulları arayacaklardır.

- 1). Kuruluş sermayesi olarak en az 5 Milyon ECU sermaye tabanı.
- 2). Hissedarların kimlikleri, sermaye payları ve oy sayılarını bildirir liste.

Konseyce yayınlanan ikinci bankacılık direktifi yeni kurulacak bankalarda bu koşulları ararken 5 Milyon ECU' luk başlangıç sermayesini halen faaliyette olan bankalar için taban kabul etmiştir. Daha önce kuruluş izni almış bankalar, 1996 yılı sonuna kadar özkaynaklarını bu düzeye getirmekle yükümlü tutulmuştur.

2. DENETİM AÇISINDAN

Sermayenin etkin bir biçimde kullanımı ve dağılımı konusunda önemli bir konuma sahip olan bankacılığın denetimi hem sermayenin etkin kullanımı , hemde tasarruf sahiplerinin korunması açısından önemlidir. Tek pazar durumunda Bankacılığın denetimi konusunda bu güne kadar AT Konseyince çeşitli çalışmalar yapılmış, çeşitli denetim mekanizmaları oluşturmaya çalışılmıştır. Konseyin bu konudaki direktifleri şöyle özetlenebilir;

Bankacılığın uyumlaştırılmasında yer alan en önemli ilkelerden birisi merkezin bulunduğu ülkelerin denetim ve kontrolüdür. Bu hem 87/715 sayılı direktif önerisinde hem de 83/350 sayılı Konsolide esasa göre gözetim ve denetim hakkındaki direktifte yer almıştır. Merkezin bulunduğu ülkenin bankacılık kontrol ve denetim mercileri standartların uygulanması ve izlenmesinde sorumlu olacaktır(5). Yetkili merciler, Konsolidasyon ilkesi doğrultusunda denetleme yapacaklardır. Merkez Ülkenin yetkili mercilerinin uygulayacağı denetleme standartlarının uyumlaştırılması konsey için aşılması gerekli en önemli sorundur. Ödeyebilme gücü rasyosu, mevduat sigorta fonu uygulaması, iştirakçilik uygulamaları, bilanço tertibi ve yayınlanması, büyük risklerin izlenmesi gibi denetim konularında konseyce yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

A. ÖDEME GÜCÜ RASYOSU

Bir kredi kurumunun öz kaynakları ile aktiflerinin ve bilanço dışı taahhütlerinin toplamı arasındaki oran ödeme gücü rasyosudur. Bankacılık komisyonu, 13 Ocak 1988'de yayınladığı öneride bu oranın tabanını geçici

(5). Ali İhsan KARACAN, "AT Bankacılık Mevzuatına, Türk Bankacılık Mevzuatının Uyumu Sorunu", TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN TEK PAZAR PRENSİPLERİNE UYUMU SEMİNERİ Tebliği, 22 - 23 Şubat 1989, İstanbul, S.13.

olarak % 8 olarak benimsemiştir. Halen topluluğa üye beş ülkede bu oran % 5 ile % 8 arasında değişmektedir(6). Diğer ülkelerde ise bu tür bir oran ya hiç yok yada mevcut rasyolar bu tip dışında olmaktadır.

B. BİLANÇO; KAR - ZARAR CETVELİ TERTİP VE İÇERİĞİ

86/635 sayılı Konsey direktifi, bankaların denetiminde en önemli konulardan biri ve denetime esas olan, bilanço ve kar - zarar tablolarının tertip ve içeriğini belirlemiştir. Bankaların denetimi denilince ilk akla gelen banka bilançoları olmaktadır. Her ülkede bilanço yapısının farklılığı, denetimin standartlaştırılması sorunu yaratmaktadır. Bu amaçla hazırlanan 86/635 sayılı direktif, Bilanço tertibini sunmuş bilanço kalemlerinin içeriğini belirlemiştir. Bilanço kalemlerinin içeriğinin açıklanmış olması şüphesiz bu kalemlere dayanan rasyoların oluşturulmasına önemli bir temel olacaktır(7). Konsey, bilanço ve kar - zarar hesabı içeriğini belirlemekle tüm üye ülkelerde, bankacılık değerlerinin standartlaştırılmasına çalışılmıştır. Merkezleri topluluğa üye olmayan

(6). EC NEWS, AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ, Sa.14, Mayıs 1989. ANKARA, s.4

(7). Bilanço tertibi ve içeriğini gösterir liste Ek-III de verilmiştir.

ülke bankalarının topluluktaki şubelerinin denetimi konusunda konsey şu direktifi yayınlamıştır; denetleme şubenin bulunduğu ülke yetkili mercilerince yapılacaktır. Yetkili merciler bu denetleme için gerekli belgeleri (Yıllık hesaplar, Konsolide Hesaplar, Yıllık rapor, Konsolide yıllık rapor, yıllık hesaplar ve konsolide hesapların denetlenmesinden sorumlu kişinin görüşleri) bankanın şubesinin bulunduğu ülke hükümlerince yayınlanmasını isterler. Eğer bu belgeler konseyce daha önce yayınlanmış direktiflere uygun olarak hazırlanmamışsa yetkili mercii şubelerin kendi faaliyetlerine ilişkin yıllık hesapları, bu doğrultuda yayınlamalarını isteyebilir. Aynı direktifte tüm üye ülkelere merkezleri topluluk dışında olan kurumların şubelerine topluluğa üye ülke kurumlarına uyguladıklarından daha ayrıcalıklı bir uygulama yapamayacaklarını bildirmiştir.

C. MEVDUAT SİGORTASI FONU

AT üyesi ülkelerin bir çoğunda mevduatı koruyucu fon sigorta, fon gibi sistemlerin olmayışı topluluk organlarını bu konuda düzenleme yapmaya itmiştir(8). Bankaların mali güçlüğü düşmesi veya tasfiyesi durumunda

(8). Ali İhsan KARACAN, "AT Bankacılık...." S.38

mevduat sahiplerinin korunması bankacılık sisteminin güvenilirliği açısından önemlidir. Konsey mevduat sigorta fonu bulunmayan ülkeleri uyararak İtalya, İrlanda ve Portekiz'e 31 Aralık 1990'a kadar süre tanımıştır. Konsey mevduat sigorta oranlarını 1993'e kadar belirleyecektir. Ayrıca Konsey merkezi toplulukta bulunan bir bankanın topluluk dışındaki şubelerinde de mevduatın aynı tür sigorta kapsamı içine alınmasını istemiştir. Merkezi topluluk dışında bulunan kurumların topluluk üyesi ülkelerdeki şubeleri için, aynı tür uygulamaların yapılması gerektiği bu bankalara, izin verecek yetkili mercilere bildirilmiştir.

D. BÜYÜK RİSKLERİN İZLENMESİ

87/62/EEC Sayılı Komisyon Tavsiyesinde risklerin tek bir müşteri veya birbiriyle ilişkisi olan bir grup müşteri üzerinde aşırı ölçüde toplanması kabul edilemeyecek derecede risk temerküzüne yol açabileceğinden bu tür risklerin izlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Konsey, büyük riski "Kredi kurumunun bir müşterisine veya birbiriyle ilişkisi olan müşteriler grubuna olan riskin değeri özkaynaklarınının % 15'ni bulur veya

bunu aşarsa bu büyük risk sayılır"(9). diye tanımlamıştır. Komisyon, büyük risklere ilişkin bir raporun, kredi kurumu tarafından yılda bir defa olmak üzere yetkili mercilere verilmesini istemiştir.

Büyük riskler bakımından kredi limitleri Komisyonda aşağıdaki gibi tavsiye edilmiştir;

- Kredi kurumları bir müşteri veya birbirleriyle ilişkisi olan müşteriler grubuna özkaynakların % 40'ını aşan değerlerde risk üstlenemezler.
- Kredi kurumları, toplamları özkaynaklarınının 8 katını aşan büyük risklere giremezler.
- Bu limitler ancak istisnai durumda aşılabilir. Bu gibi durumlarda yetkili merciler kredi kurumunun ya özkaynaklar hacmini arttırmasını yada düzenleyici önlemler almasını zorunlu kılar.

Adı geçen komisyon tavsiyesi üye ülkelerden; Şubesi toplulukta bulunan üçüncü ülke kredi kurumlarınının risk değerlendirmelerinin, üye ülke kredi kurumlarından ayrıcalıklı bir işleme tabi tutulmalarını da istemiştir.

(9). Ahmet G. KUMRULU, AT Bankacılık Sektörünü ve Sermayenin Serbest Dolaşımını İlgilendiren Mevzuatı, 1988, T.B.B. Ya. No: 152, S.153.

E. YILLIK HESAPLARIN YAYINLANMASI

Kredi kurumlarının usulüne göre hazırladıkları ve yetkili mercilerce onaylanan yıllık hesap ve yıllık raporları, denetlemekle görevli kişilerin raporları ile birlikte yayınlanacaktır. Topluluğa üye devletlerde şubesi bulunan topluluğa üye ülke bankaları şubelerin bulunduğu ülke resmi diliyle yayınlamak zorundadırlar.

3. BANKACILIK ARAÇLARI AÇISINDAN

Bu kısımda, iştirakçilik uygulamaları, Kredi işlemleri, elektronik ödemeler gibi konularda Komisyonca yapılan çalışmaları ve mevzuatı incelemeye çalışacağız.

A. İŞTİRAKÇİLİK UYGULAMALARI

Bankalar, topladıkları fonları çeşitli biçimde değerlendirmektedirler. Bunlardan biride bankaların diğer kuruluşlara hissedar olarak katılmasıdır.

Konsej, bu konuda yayınladığı direktiflerle bankaların iştirakçilik uygulamalarını sınırlandırmış bir bankanın, diğer bir kuruluştaki payını sınırlamıştır.

87/715 sayılı direktif bankaların kredi kurumu ve mali kurum dışında olan iştiraklerine bazı kısıtlamalar getirmiştir.

a). Bir banka, kredi kurumu veya mali kurum dışındaki bir teşebbüste kendi özkaynaklarının % 10'unu aşan bir oranda iştirake sahip olamayacaktır.

b). Bu iştiraklerin toplam değeri, banka özkaynaklarının % 50'sini geçemeyecektir.

c). Katıldığı iştirakin özkaynaklarının % 10'unu geçecek bir oranda katılımda bulunamayacaktır.

Görüldüğü gibi Konsey, bankaların bankacılık dışındaki alanlarda iştiraklerini önemli ölçüde kısıtlamıştır. Bundan amaç, bankaların diğer yatırım alanlarında daha etkin hale gelmemesi ve bankaların sadece kendi branşlarında uzmanlaşmasıdır.

B. KREDİ İŞLEMLERİ

Bankaların topladıkları fonları, çeşitli biçimlerde değerlendirdiklerine bir önceki konuda değinmiştik. Şüphesiz bankaların fonlarını değerlendirirken en önemli konu kredilerdir. Bankaların ana faaliyetini teşkil eden bu konu aynı zamanda ekonomik süreç üzerindeki etkileri nedeniyle ayrı bir önem taşır.

Avrupa toplulukları, krediler konusunda Topluluğun kurulduğu 1957 yılından bu yana çeşitli çalışmalar yapmış, Direktiflerde, önerilerde ve tavsiyelerde bulunmuştur. Biz konuyu çeşitli başlıklar altında ele alarak inceledik.

i - TÜKETİCİ KREDİLERİ

Nihai tüketicilerin ihtiyaçlarını giderirken kullanılan bir tür kredidir. Tüketiciler gereksinimleri olan mal ve hizmetleri satın alırken bazı nakit sorunları ile karşılaşabilirler. Böyle durumlarda nakit ihtiyacını bankalar vasıtasıyla kullandıkları "Tüketici Kredileri" ile giderirler. Tüketici kredisinin en belirgin özelliği nihai tüketici tarafından alınması ve bu kredi ile nihai kullanıma elverişli mal ve hizmetleri satın almasıdır. Üretim yada nihai kullanım amacı dışındaki krediler bu başlığın içeriğini oluşturmamaktadır.

Konsej, 22 Aralık 1986 günlü 87/102 sayılı Direktifi ile tüketici kredileri konusunda Topluluk Tek Pazarında geçerli olacak yapıyı ortaya koymuştur. Adı geçen Direktifte tüketici kredisini limitini 200 ECU ile 20.000 ECU arasında sınırlamıştır. Direktif, tüketiciyi koruma amacıyla bir dizi önlem alınmasını da sağlamıştır.

Bunlar;

1 - Faiz oranını yada kredi maliyetini gösterir listenin herhangi bir rakamı içeren temsili örneğiyle birlikte tüketiciye verilmesi,

2 - Kredi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ve bir nüshasının tüketiciye verilmesi,

3 - Yazılı sözleşmede yıllık mali yük yüzdesinin ve bu oranın hangi koşullarda değiştirilebileceğinin belirtilmesidir.

Konsey, tüketici kredilerine uygulanacak faiz oranını tesbit için, üye ülkelerden tüketici kredileri ile ilgili uygulamayı anlatır belgeleri istemiştir. Adı geçen Direktifte Konsey, öncelikle tüketicilerin korunmasından yana bir tavır almış ve üye ülkelerin bu konuda gerekli yasal değişikliği 1 Ocak 1990'a kadar yapmasını istemiştir.

Tüketici kredileri çeşitlerinin çokluğu ve zaman içinde çok yeni çeşitlerinin ortaya çıkması, yasal mevzuat yapısının sürekli değişmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Konsey, 87/102 sayılı Direktifte bazı tüketici kredilerini direktifin kapsamı dışında bırakmıştır. Bunlar;

1 - Arsa, arazi, bina satın alımı ve onarımı amacıyla alınan tüketici kredileri.

2 - Faiz ve masraf ömeksizin verilen tüketici kredileri.

3 - Alınan kredinin tek taksitte ödeneceği tüketici kredilerini.

4 - Kredi kart hesapları hariç olmak üzere cari hesap 'avansı şeklinde verilen krediler.

5 - Tüketicinin krediyi ödemesi için

- Ya üç ayı geçmeyen bir süre
- Veya oniki ayı geçmeyen bir sürede en fazla dört ödemeyi öngören kredi anlaşmaları.

6 - Piyasada geçerli masraf ve komisyon oranları altında verilmiş olmak.

7 - Genel olarak tüm kamuya arz edilmemiş olma.

Görüldüğü gibi konsey yayınladığı 87/102 sayılı direktifi ile konunun genişliğini ve sürekliliğini göz önünde tutarak önemli sayılabilecek tüketici kredilerini direktif kapsamı dışında tutmuştur.

Kısaca özetlemek gerekirse Konsey yayınladığı Direktifte tüketici kredisi uygulamasının her ülkede aynı faiz oranı ile uygulanmasını hedeflemiştir.

ii - İPOTEK KREDİSİ

Belirli gayrimenkul karşılığı alınan krediler ipotek kredileri olarak tanımlanmaktadır. Halen Toplu- luğa üye ülke mevzuatlarında farklılıklar olması, bu konu- da da Konseyi bazı çalışmalar yapmaya itmiştir. Gerçekten Tek pazarda ipotek kredisinin temeli olan gayrimenkulün değerine konu olacak para birimi, kredinin geri ödenmemesi durumunda bankaca gayrimenkulün nasıl iktisap edileceği önemli bir sorundur. Bu nedenle Konseyin 87/225 sayılı direktif önerisine göre; kredi kurumlarının merkezlerinin

bulunduğu üye devletler sözkonusu kredi kurumlarına, Topluluk içinde her hangi bir yerde bulunan gayrimenkuller bakımından başka herhangi bir üye devlette ipotek kredisi faaliyetlerine girme yetkisi tanıyacaklardır. Yine merkezin bulunduğu üye devletler kendi ülkelerinde ipotek kredisi faaliyetleri için izin verilen herhangi bir mali tekniğin bir başka üye ülkede kullanımını kısıtlamayacaklardır(10). Yukarıda merkezin bulunduğu ülkeye getirilen yükümlülüklerin yanı sıra direktif önerisi, kabul eden üye ülkede bazı yükümlülükler getirmiştir. Buna göre; kabul eden ülke, bir başka üye devlette merkezi bulunan kredi kurumunun merkezinin bulunduğu üye devlet hukukunun izin verdiği mali tekniklerle kendi ülkelerinde ipotek kredisi faaliyetlerine girişmesini engelleyen veya güçleştiren tüm hukuki ve idari düzenlemeleri ortadan kaldıracak veya sözkonusu düzenlemeleri, bu tekniklerin işletilmesini mümkün kılacak şekilde yenileyeceklerdir(11).

Sözkonusu direktif önerisi gerek fon yaratma gerekse ödünç verme işlemlerinde kullanılacak para birimi konusunda hükümler getirmektedir. Buna göre; direktifin

(10). Gürçan CELEBİCAN, "Bankacılık" MALİ HİZMETLER VE SERMAYE HAREKETLERİ TÜRK VE AT MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI, (AT Danışma Kurulu Toplantısı çalışma belgesi 16 Ocak 1990) Aralık 1989, ANKARA, S.75.

(11). ÇELEBİCAN "Bankacılık", S.75.

kabulünden itibaren 7 yıllık süre içinde kabul eden (ev sahibi) üye devletler o işlemlerde kendi para birimini kullanılmasını zorunlu tutabilirlerken merkezin bulunduğu üye devlet, alacak ve borçların birbirine uygunluğunu şart koşabilmektedir. Her iki durumda da kredi kurumları ECU'yu kullanarak belirtilen sınırlamaları aşabileceklerdir(12).

Görüldüğü gibi ipotek kredi konusunda da krediye konu olacak faiz oranı ve diğer teknik konular açıkça belirtilmemiş bunların ileri eşgüdüm durumunda piyasa koşullarınca belirlenmesi tercih edilmiştir. Konsey önerisinde sadece yasal yapıyı çizmekle yetinmiş, mekanizmanın işleyişinin piyasa koşullarınca olacağını kabul etmiştir.

C. ELEKTRONİK ÖDEMELER

Bankacılık alanında otomasyona geçiş banka faaliyetlerinde artışa neden olmuş kredi kartı, banka müşteri ilişkilerinde ödeme terminalleri gibi bankacılık araçlarının etkinliğini arttırmıştır. Bu durumu göz önünde bulunduran AT Komisyonu 8 Aralık 1987 tarihli 87/598/EEC sayılı tavsiyesini hazırlamıştır. Adı geçen tavsiyede Elektronik Ödeme "Bir elektronik ödeme terminalinde

(12). ÇELEBİCAN, "Bankacılık",.... S.75 - 76

(EPT) veya satış noktası terminali nde (POS) kullanılan bir manyetik bandı yada mikro devreyi içeren bir kart aracılığıyla yapılan her türlü ödeme işlemi"(13) olarak tanımlanmaktadır. Aynı tavsiye bu konuda bazı istisnalar getirmiştir. Tavsiye kapsamı dışında tutulan elektronik ödemeler şunlardır;

a). Özel şirket kartları (Company Specific Cart)

b). Doğrudan yapılan veya ertelenmiş ödemeler

dışındaki amaçlar için kullanılan kartlar.

c). Banka kartı garantili çek ile ödemeler

d). Mekanik yöntemler kullanılarak yapılan kart ile ödemeler(fatura slipleri).

Öneride kartlarla ilgili sözleşmede bulunması gerekli unsurlar şöyle belirtilmiştir;

- Sözleşmeler yazılı bir şekilde ve önceden yapılmış bir başvuru üzerine akdedilmek zorundadır. Bu sözleşmelerde üzerinde anlaşılan genel ve özel koşulların ayrıntılı biçimde saptanması gerekir.

- Sözleşmeler akdedildikleri üye devletin resmi diliyle yapılır.

(13). KUMRULU, AT Bankacılık Sektörünün ..., S.166.

- Tüm tarifeler gerçek maliyetler ve riskler dikkate alınmak suretiyle ve herhangi bir rekabet kısıtlaması içermeksizin saydam bir şekilde saptanmalıdır.
- Hukuka uygun olmak şartıyla tüm koşullar serbestçe kararlaştırılır ve sözleşmede açık şekilde gösterilir.
- Sözleşme akdedilmeden önce, sona ermeye ilişkin koşulların saptanıp tarafların dikkatine sunulur.

Adı geçen direktif önerisi, elektronik ödemelere ilişkin verilerin korunmasına ayrı bir itina göstermiştir. Örneğin elektronik ödemeler geri alınamaz ve bir ödeme kartı aracılığıyla verilen talimat geri dönülmez olup iptal edilemez.

D. KAMBIYO İŞLEMLERİ

Konsey kambiyo işlemleri konusundaki görüşlerini ayrı bir direktifte değil sermaye hareketleri ile ilgili en son 88/361 sayılı direktifte belirtmiştir. Düzenleme, kambiyo kontrollerinin kaldırılması ve sermayenin serbest dolaşımını öngörmektedir. Direktif istisnai bir durum getirerek kambiyo kontrollerinin yalnızca para ve kambiyo politikaları önemli ölçüde bozulduğunda geçici bir süre için konulabileceğini belirtmiştir.

Kambiyo kontrollerinin kaldırılabilmesi şüphesiz yalnızca mevzuat düzenlemesi ile olacak bir konu değildir. Avrupa Topluluğunda tek bir para birimi kullanımına geçildiğinde konu çözümlenmiş olacaktır.

4. REORGANİZASYON AÇISINDAN

Bankaların mali güçlüğü düşmesi durumunda, mevcut sahiplerinin haklarının korunması, bugüne dek tüm yasa koyucuların olduğu gibi Topluluk Konseyinde ilgi alanını bu yönde bazı düzenlemeler yapmaya itmiştir.

Bankaların mali güçlüğü düşmeleri durumunda reorganizasyon çalışmasının nasıl ve kimlerce yapılacağı bu önlemlerin yeterli olmaması durumunda tasfiyenin nasıl olacağı sorularına cevap arayan Topluluk Konseyi yayınladığı 85/788 sayılı direktif önerisi ve daha sonrada COM(88)4. sayılı değişiklik önerisi ile soruna çözüm getirmeye çalışmıştır. COM(88)4. sayılı direktifte mali güçlüğü düşmüş kredi kurumlarına uygulanacak önlemler sıralanmıştır.^(*) Bu önlemlerin amacı kredi kurumunun tasfiyesinin engellemektir. Reorganizasyon çalışmalarını iki grupta toplayan öneri, merkezi topluluklar içindeki kredi kurumları ve merkezleri topluluk dışında bulunan kredi kurumları şeklinde incelemiştir.

A. MERKEZLERİ TOPLULUK İÇİNDE BULUNAN BANKALAR

Direktif önerisi reorganizasyon önlemlerini uygulanmasını kararlaştırmaya merkezin bulunduğu ülkenin mercilerinin yetkisi olduğunu belirtmiştir. Şubeler

(*) Bu önlemler EK - IV.'de verilmiştir.

konusunda; uygulanacak önlemler kabul eden (host country) ülkenin kuralları bunlara ilişkin bir düzenleme öngörüyorsa veya bazı koşullara bağlı kalsa dahi diğer üye ülkelerde kurulu şubelerin yönetim organları veya acaıkları bakımından tümüyle geçerlidir(15). Ancak bu durumda alınan önlemler, diğer bir üye devlette kurulu şube üzerinde önemli bir etki yaratacaksa kabul eden ülkenin mercilerinin bu niyetten haber edilmesi ve etkileri konusunda istişare edilmesi gerekir(16) denilmektedir. 88/4 sayılı direktif önerisinde bankanın şubesi bulunan ülke mercilerine reorganizasyon kararı alan yetkili mercice bilgi verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. MERKEZLERİ TOPLULUK DIŞINDA OLAN BANKALAR

Bu tür kredi kurumlarının şubelerine uygulanacak olan reorganizasyon önlemleri; kabul eden ülkenin yetkili mercilerince ve ülkelerinde geçerli olan kurallar çerçevesinde uygulanır. Ancak kabul eden ülke ile merkezin bulunduğu ülke arasında anlaşmalarla belirlenen karşılılık ilkesi varsa bu anlaşma hükümleri saklı kalmak koşuluyla reorganizasyon çalışmaları yapılabilir(17). Merkezi topluluk dışında bir bankanın topluluktaki şubesine uygulanacak önlemler kabul eden ülkenin yetkili mercilerince Topluluğa üye diğer ülkelere bildirilir.

(15). KARACAN, "AT Bankacılık.....", S.42.

(16). A.g.e., S.42.

(17). ÇELEBİCAN, "Bankacılık.....", S.71.

5. - TASFİYE AÇISINDAN

Reorganizasyon önlemlerinin sonucunda bankanın işine düştüğü mali bunalım atlatılamazsa tasfiye sürecine başlanır. Konsey, tasfiye konusundaki görüşlerini de iki grupta mütala etmiştir.

A. MERKEZİ TOPLULUK DIŞINDA OLAN BANKALARIN TOPLULUKTAKİ ŞUBELERİNİN TASFİYESİ

Tasfiye kararı, üye devletin yetkili mercilerince alınacaktır. Tasfiye kararı alan merci bu kararını Toplulukta açılmış şubelerin bulunduğu diğer üye ülkelerde bildirecektir. Yetkili merciler şubenin kuruluş iznini geri alabileceklerdir. İzinin geri alınması, şubenin faaliyetlerinin denetlenme ve gözetim hakkını ortadan kaldırmaz(18).

B. MERKEZLERİ TOPLULUK İÇİNDE OLAN BANKALARIN TASFİYESİ

Genel anlamda bir bankanın faaliyetleri, merkezin bulunduğu ülkenin hukukuna göre tasfiye edilir. Tasfiye kararı alacaklılar, icra iflas mercilerinin yada devletin temsilcisinin başvurusu üzerine merkezin bulunduğu

(18). CELEBİCAN, S.75

ülkenin yetkili makamlarınca alınacaktır. Tasfiye kararı bankanın şubelerinin bulunduğu topluluk üyelerine bildirilmesi zorunludur. Banka yetkili organları tasfiye kararı almadan, yetkili merciler ile istişare etmek zorundadır. Banka organları ihtiyari tasfiye kararına alabilirler, ancak ihtiyari tasfiyeyi tatminkar biçimde yürütemezlerse yetkili merciler, tasfiye sürecinin başlatılmasını zorunlu kılabilir. Merkezleri Topluluk içinde bir bankanın tasfiyesi ile ilgili karar bu bankanın diğer üye devletlerdeki şubeleri bakımından da geçerlidir.

III. TEK PAZAR BANKACILIĞINDAN TOPLULUK KOMİSYONUNUN BEKLENTİLERİ

Roma anlaşması ile kurulan AT Tek bir Avrupa devleti beklentisini ortaya koymuştur. Böylesi bir siyasi ve ekonomik bütünleşmeden beklenen en önemli konu Avrupa kaynaklarının çok daha etkin biçimde kullanılması ve dolayısıyla Topluluğa üye ülkelerde refahın daha da artmasıdır.

Topluluk bugüne dek yaptığı tüm çalışmalarda tek bir Avrupa ekonomik yapısının çatısını ortaya koymaya çalışmıştır. Bankacılık konusu ilk kez 1960 yılında gündeme gelmiş o günden bu yana bankacılığın yapısı ortaya

koymaya çalışılmıştır. Bankacılık konusundaki çalışmaların amacını biz dört başlık altında inceledik.

1. SERMAYE HAREKETLERİ AÇISINDAN

Topluluğa üye ülke bankalarının diğer üye ülkelerde şubeleri vasıtasıyla hizmet sunacak olması sermayenin Topluluk içinde hareketliliğini arttıracaktır. Bu bölgesel farklılıkların giderilmesinde ve dolayısıyla da tek bir pazar yapısının tüm ülkelerde işlerliğini, etkinliğini arttıracaktır. Örneğin işgücü maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle Almanya'da yatırım yapmaktan kaçınan yatırımcılar Alman bankalarındaki mevduatlarını İspanya, Portekiz gibi işgücü maliyetlerinin düşük olduğu ülkelerde değerlendirebileceklerdir. Bankaların ülkelerinde, olumsuz yasalar nedeniyle değerlendiremedikleri fonları şubeleri vasıtasıyla diğer ülkelerde kullanabileceklerdir

Böyle bir uygulama hem üye ülkeler arasındaki ekonomik dengesizlikleri, kalkınmışlık farklılıklarını azaltacak hemde Topluluğun nihai amacı olan tüm Avrupa ekonomilerinde eşgüdümü sağlayacaktır. Konseyce yayınlanan direktiflerde, önerilerde açıkça belirtilmemekle birlikte sermaye hareketlerinin arttırılmasında Bankacılığın rolü üstü kapalı olarak da olsa belirtilmiştir. Günümüzde AT ülkelerinde GSYİH ortalama % 7 - 5'ini oluşturan bankacılık

sektörü doğal olarak sermaye hareketlerinin de odak noktasını oluşturmaktadır. Sağlam işleyiş mekanizmalarına sahip bankacılık yapısı oluşturma çalışmalarının temelinde yatan neden, şüphesiz sermaye hareketlerinin tüm toplulukta arttırılması isteği, beklentisidir.

2. KAYNAKLARIN ETKİN KULLANIMI AÇISINDAN

Topluluğa üye ülkeler mevzuatındaki sınırlamalar nedeniyle banka kaynakları, üye her ülkede aynı derecede etkin kullanılamamaktadır. Bir ülkede gelişmiş olan bankacılık uygulaması, diğer ülkelerde sınırlandırılmakta yada kullanımına belirli ölçülerde izin verilmektedir. Tek pazar durumunda böyle sınırlandırmaların kaldırılacak olması yada en azından tüm üye ülkelerde benzer uygulamanın yapılacak olması bankaların rekabetini arttıracaktır. Artan rekabet koşulları banka kaynaklarının etkin biçimde kullanılmasını sağlayacaktır. Halen Avrupa'da bulunan bankaların özkaynakları toplamı düşünüldüğünde tüm Avrupa'yı içerecek bir pazarda rekabet kurallarının işleyecek olmasının kaynakların etkin kullanımı konusunda ne kadar önem taşıdığı ortadadır.

3. YATIRIM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ AÇISINDAN

Topluluğa üye her ülkede sanayileşmenin aynı düzeyde olmadığı gerçeği gözönünde tutulursa, Tek Pazar durumunda bazı ülkelerde özellikle sanayileşmeye yönelik yatırım

alanlarının açılacağı bir gerçektir. Örneğin, tarım ülkesi görünümünde olan Portekiz, Yunanistan gibi ülkelerde yeni yatırım alanları açılacaktır. Halen kaynak yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilemeyen bu yatırım talepleri, Topluluğa üye diğer ülke bankalarının atıl kaynakları ile sağlanabilecektir. Daha önceleri üçüncü dünya ülkelerine yönelmiş olan Avrupa banka fonları, şüphesiz öncelikle sermaye hareketlerinin hiç bir engelle karşılaşmadığı böyle ülkelere yönelecektir.

4. İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Konuyu iki açıdan incelemek mümkündür. Dar anlamda bankacılık sektöründe çalışacak kişilerin istihdamı ve genel anlamda üretim araçlarının istihdamı.

A. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM AÇISINDAN

Topluluk içinde şubecilik uygulamasının hızla artacak olması şüphesizdir. Böyle bir durumda bankaların personel ihtiyacının artması kaçınılmaz olacaktır. Son zamanlarda özellikle İngiltere ve Almanya'da artan işsizlik sorunu bir derecede olsa azaltılabilecektir.

B. GENEL ANLAMDA ÜRETİM ARAÇLARININ İSTİHDAMI AÇISINDAN

Bankaların etkin çalışması şüphesiz istihdamın artırılmasına yardımcı olacaktır. Tek pazar piyasasının genişliği gözönünde tutulduğunda, bankacılığın sermaye hareketleri üzerindeki olumlu etkileri tüm toplulukta ekonomik dengeler

1984
1984

açısından olumlu katkılarda bulunacaktır. Banka fonlarının tek bir mevzuat doğrultusunda kullanımı, istihdam üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır.

IV. TEK PAZAR BANKACILIĞININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Ülkeler arası ekonomik bir bütünleşmede mevzuat farklılıklarının giderilmesi şüphesiz tek pazar yaratılması konusunda gereklidir. Ancak yasal mevzuatı belirlemekle tam işlerliği ile çalışacağını beklemek doğru değildir. Yasal mevzuatın yanı sıra ekonomik yapı farklılıklarının giderilmeside gereklidir.

Bugün için Avrupa Topluluğunda tek pazarın işlerliğini bozan tek konu, ülkelerin bazılarının ekonomik yapılarındaki değişikliği reddetmesidir. Örneğin, Fransa ve Almanya tarafından ortaya atılan "Tek Merkez Bankası" düşüncesi İngiltere tarafından Hükümetlik haklarının yok sayılması olarak kabul edilmekte bu nedenlerle reddedilmektedir. Oysa tüm Avrupa için, para piyasasına etkileyecek bir tek "Merkez Bankası" gereklidir. Bankaların denetiminin sadece yasal yöntemlerle değil bazı ekonomik araçlarla yapıldığı görülmektedir, Örneğin bankaların likitidesini etkileyen reeskont oranları, her üye ülkede merkez bankalarınca belirlenmektedir. Oysa Tek Pazar durumunda bu oranların ne olacağı her ülke merkez bankasınca mı yoksa Toplulukta

kurulacak tek bir merkez bankasınca mı belirlenecek?

İşte bu ve buna benzer teknik sorular, Topluluk gündemini işgal etmektedir. Ayrıca Avrupa para sisteminin tām olarak işlerliğe kavuşması problemi de Tek pazar bankacılığının işlerlik kazanmasının önünde önemli bir engeldir.

Üye ülkelerin uyguladıkları Ekonomi Politikaları arasındaki farklılıklar da bankaların faaliyetlerini etkileyecek bir unsurdur. Örneğin parasal araçları kullanan İngiltere ile diğer ülkelerde uygulanan ekonomi politikaları bankaların her ülkede farklı biçimde çalışmasına yol açacak hatta ülkeler arasındaki farklı politikalar haksız rekabete neden olabilecektir.

Tek Pazar bankacılığına işlerlik kazandıracak en önemli konu, Avrupa para sisteminin tam anlamıyla kurulması ve işlemesidir. 1979'da kabul edilen (EMS) kurulduğunda tek merkez bankası amaç idi. Oysa İngiltere henüz Avrupa para sistemine üye değildir, ne zaman katılacağı konusunda belirsizlik vardır(19).

Tek pazar bankacılığının önündeki en önemli engellerden biri de üye ülke Maliye politikaları arasındaki

(19). KARACAN, "AT Bankacılık...", S.4

farklılıklardır. Bankacılık faaliyetlerinin vergilendirilmesi, devlet harcamalarının finansmanı her ülkede farklı kalıplarda olmaktadır. Bu farklılıklar da topluluktaki bankacılık faaliyetlerini ülkeler bazında etkilemektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse tek pazar bankacılığının tam anlamıyla işlerlik kazanabilmesi tek bir merkez bankası kurulması ve Avrupa para sisteminin devreye girme-
siyle gerçekleşecektir.

İ k i n c i B ö l ü m

TÜRK BANKACILIK MEVZUATININ TEK PAZAR BANKACILIĞI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde Türk Bankacılığının yasal yapısı ile Topluluk Konseyince yayınlanan direktif ve öneriler doğrultusunda 1993 Tek pazarında bankacılığın yasal yapısı karşılaştırmalı olarak verilecektir.

I. KURULUŞ AÇISINDAN

Toplulukça yayınlanan ikinci bankacılık direktifi göz önünde tutulduğunda Topluluk mevzuatının getirdiği 5 Milyon ECU kuruluş sermaye tabanı 3182 sayılı kanunun 5. maddesinde belirtilen 2,5 Milyar Türk Lirası, (Merkez şube dışındaki her şube için ayrılması gereken özkaynak tutarı hariç) başlangıç sermayesi anlamında uygundur. Bu rakamın 5 Milyon ECU karşılığı Türk lirasına çevrilmesi yerlidir. Tek pazara üye olma durumunda sermaye tabanının herhangi bir sorun yaratmayacağı ortadadır. Aynı şekilde büyük hissedarların bilinmesi konusu da her iki mevzuatta birbirine uygundur.

İki mevzuat arasındaki en önemli fark, kuruluş izni ve şube açılışında mevzuatımızın getirdiği yerli olsun yabancı olsun tüm bankaların kuruluş ve şube açmasının Bakanlar Kurulu iznine tabi olmasıdır. Bilindiği gibi tek pazar kurulduğunda bu tür izin için gerek olmayacak. Üye ülkelerden birinde şube açmış olan bir banka, başkaca hiçbir izin almaksızın bir diğer ülkede şube açabilecektir. Bu nedenle mevzuatımızın bu yönde değiştirilmesi zorunludur. Ayrıca Türk mevzuatında şube için ayrıca sermaye tahsisi gereklidir. İkinci konsey direktifi bu tahsisin ortadan kaldırılmasını istemektedir. Bir diğer konuda ülkemizde yabancı bankaların şube sayısının sınırlandırılmasıdır. Topluluğa üye olduğunda bu sınırlamaların da kaldırılması gerekecektir.

Kısaca özetlemek gerekirse, bankacılık mevzuatımızla Topluluk mevzuatı arasında kuruluş ve şube konularında farklılıklar vardır. Mevzuatımızdaki bu sınırlandırmaların AT'a üyelik durumunda kaldırılması gereklidir.

II. DENETİM

Komisyonca yayınlanan direktif ve önerilerde bankaların denetimi bankanın merkezinin bulunduğu devletin yetkili makamlarınca yapılması gereği belirtilmişti. Türk mevzuatı bu açıdan incelendiğinde ülkemizde şubesi bulunan bankaların

şube faaliyetlerinin denetim ve gözetimi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı vasıtasıyla yapılmaktadır. Topluluğa tam üyelik durumunda yasalarımızda bu konuda da değişiklik gerekecektir. Ayrıca sadece bankaların denetim ve gözetimi ile ilgilenecek bir kamu kuruluşunun olmaması önemli bir sorundur. Ülkemizde bankacılığın denetimi, çeşitli kurumlarca yapılmakta bu durum kurumlar arası uyumun güçleşmesine neden olmaktadır. Topluluk üyesi ülkeler incelendiğinde ülkelerin hemen hepsinde sadece bankacılığın denetimi ile ilgili bankacılık kurumlarının olduğu gözlenmektedir.

Konseyin yayınladığı 86/635 sayılı direktifte yıllık hesapların ve konsalide hesapların tekdüzeleştirilerek karşılaştırmaya elverişli duruma getirilmesini, böylece bu kurumların basiret esasına göre yönetilip yönetilmediklerini denetlemeyi, dolayısıyla tasarrufların ve tasarruf sahiplerinin korunmasını sağlamayı, bankaları kamuya asgari ölçüde de olsabilgi vermeye zorlamayı amaçlamaktadır(20).

83/350 sayılı kredi kurumlarının konsalide esasına göre, gözetimi hakkındaki direktif bankaların mali durumu ile iştirak ettiği kurumun mali durumunun konsolide edilerek

(20). CELEBİCAN, "BANKACILIK", S.89 - 90

gözetim ve denetimini öngörmektedir. Türk mevzuatı incelendiğinde direktifte yer alan bazı tanımların bulunmadığı görülmektedir. Direktif iştiraki "Bir kredi kurumunun başka bir kredi kurumu sermayesinin % 25'ine veya daha fazlasına doğrudan ya da dolaylı sahip olması" biçiminde tanımlanmıştır. Bankalar Kanunumuz incelendiğinde kanunun tümü için geçerli bir iştirak tanımı yapılmamıştır. Ayrıca direktifte mali kurumun tam bir tanımı yapılmıştır. Oysa mevzuatımız konsolidasyona dayalı gözetim ve denetimin yapılabilmesi için gerekli mali kurum tanımını yapmamıştır. Konsolidasyona dayalı gözetim ve denetimin iştirake sahip kredi kurumunun merkezinin bulunduğu devletin yetkili makamlarınca yapılması 83/350 sayılı direktifte belirtilmiştir. Bu konuda mevzuatımız incelendiğinde, ülkemizde şubesi olan bankaların şubelerinin denetimi ülkemiz yetkili mercilerince yapılacağı, yabancı makamların bu tür denetimde bulunmayacağı belirtilmiştir.

1 - ÖDEME GÜCÜ RASYOSU

Yürürlükte bulunan Türk mevzuatına göre bankaların borç ödeme güçleri 3182 Sayılı Kanunun maddelerine göre bankaların açabilecekleri nakdi krediler ve satın alabilecekleri tahvil ve benzeri menkul kıymetlerin tutarı, verebilecekleri teminat mektupları, kefaletler, avaller,

ciolar ve kabuller gibi gayri nakdi kredilerinin toplamı bir kişiye yada iştirak ettikleri teşebbüslere açabilecekleri kredilerin tutarı, gayri menkullere yatırabilecekleri fonların toplamı ile özkaynakları arasında belirli oranlar saptanarak korunmaya çalışılmaktadır. Fakat, direktif önerisinde öngörülen şekilde "ödeme gücü rasyosu" yasal bir yükümlülük olarak ortaya çıkmış değildir.

Bu konuda yapılması gereken ilk çalışma, bankaların bilanço ve kar - zarar cetvellerinin tertip ve içeriğinin komisyonca belirlenen biçimiyle ortaya konulmasıdır. Aşağıda bu konu verilecektir.

2 - BİLANÇO ve KAR ZARAR CETVELİ TERTİP VE İÇERİĞİ

Bankacılığın denetimi ve yönetiminde en önemli unsur şüphesiz Bilanço ve Kar - Zarar Cetvelleri ve bu cetvel-lerle ilgili kalemlerin içeriğidir. Hali hazırda ülkemiz mevzuatında kabul edilen bilanço tipi ile 86/635 sayılı direktifte belirtilen bilanço tipi arasında farklar olmakla birlikte bu farklılıkların giderilmesi sorun yaratmayacaktır. Kanımızca bu konuda yapılacak ilk şey, Bilanço ve Kar - Zarar tablolarını oluşturan kalemlerin içeriğinin belirlenmesi olmalıdır. Bir örnek vermek gerekirse halen ülkemizde özkaynaklar şu unsurlardan oluşmaktadır;

- a. Ödenmiş sermaye,
- b. Yedek akçeler,
- c. Yeniden değerlendirme fonu,
- d. Yurt dışındaki şubelere ayrılan sermaye,
- e. Bilanço kârı.

Oysa 86/169 sayılı ve 88/15 sayılı direktiflerde özkaynaklar şu şekilde sıralanmıştır.

1. İçsel Unsurlar

- a. Ödenmiş Sermaye,
- b. Hisse prim hesabı,
- c. Bankanın kendi hisse senetlerinden elinde bulundurduğu kısım.
- d. İhtiyatlar,
- e. Mali yılın sonuçlarının tahsisinden sonra nakledilen kar.
- f. Genel bankacılık risklerini karşılamak üzere ayrılan karşılıklar.
- g. Yeniden değerlendirme rezervleri,
- h. Diğer içsel unsurlar (Normal iş risklerini karşılamak üzere bankaca serbestçe kullanılabilenlerdir).

2. Dışsal Unsurlar

- a. Kredi kurumlarının tasarrufunda bulunan ancak tam olarak mülkiyetinde ve kontrolünde bulunmayan fonlar.

b. Kredi kurumlarının tasarrufunda geçici bir süre için bırakılmış olan fonlar.

Görüldüğü gibi bilanço ve Kar - Zarar cetvelini oluşturan kalemlerin içeriğindeki farklılıklar mevzuatımızda bazı düzenlemeler yapılmasını gerekli kılmaktadır.

3 - MEVDUAT SİGORTA FONU

1983 yılında 70 sayılı kanun hükmünde kararname ile tasarruf mevduat sigortası fonu ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Kanun incelendiğinde 87/063 sayılı tavsiyede belirtilen hususları tamamen içermektedir. Konsey tavsiyesinde istenilen merkez ülke ve şubelerdeki tasarruf mevduatlarının da mevduat sigorta fonu kapsamına alınması koşulu mevzuatımızda yer almaktadır. Bugün yürürlükte olan mevzuatımız tasarruf mevduatının ilk 3 Milyon TL.lık dilimin tamamını, ikinci 3 Milyon TL.lık dilimin % 60'ını olmak üzere 6 milyon TL.lık kısmın tazminatı garanti etmektedir (21). Toplulukta ileride eşgüdüm gerçekleşince belirlenecek ilimitlere uyum sağlamamız, yasal açıdan oldukça kolay olacaktır. Halen topluluk üyelerinin bir kısmında mevduat sigorta fonu uygulamasının olmadığı düşünülürse yasal mevzuatımızın Konsey tavsiyesine uygun olduğu görülmektedir.

(21). KARACAN, S.40

4 - BÜYÜK RİSKLERİN İZLENMESİ

86/62 sayılı Komisyon tavsiyesi bankaların büyük risklerinin izlenmesi ve denetlenmesi konusunda bazı düzenlemelere gitmiştir. 3182 sayılı Bankalar Kanunumuzun 38.1 maddesi bu düzenlemelere paralel sayılabilecek hükümler taşımaktadır. Tavsiye kararı 38. maddede yer alan risk kavramı, özkaynak kavramı, birbirleriyle ilişkili kredi müşterileri kavramı, büyük risk kavramı, büyük risklerin sınırları, birbirleriyle ilişkili kredilerin sınırı, sınırlamaya tabi olmayan krediler konularında değişik tanım ve düzenlemeler içermektedir.

Ayrıca Komisyonun 86/62 sayılı tavsiyesinde üye ülkeler yetkili mercileri arasında büyük risklerin izlenmesi amacıyla bilgi aktarımı, uzman denetçilere diğer bir ülkede inceleme yapma izni verilmesi gibi konularda mevzuatımızda bulunan hükümler, komisyon tavsiyesi ile çelişir görünümündedir.

Mevzuatımızda bir banka, gerçek yada tüzel bir kişiye kendi özkaynaklarının toplamının % 10 undan fazla kredi veremeyeceği belirtilmiştir. Devam eden bendlerde istisnalar getirilerek kalkınma planı yıllık programlarında belirtilen sektörlerdeki işlerde, ihracatta, yurt dışı müteahhitlik işlerinde kredi sınırını % 25 olarak kabul etmiştir. Ayrıca DPT'nin olumlu görüşü ve bakanlıkça bu oranın % 40'a kadar çıkabileceği belirtilmiştir.

5 - YILLIK HESAPLARIN YAYINLANMASI

Konsey, gerek 86/635 gerekse 89/117 sayılı dırek-tifte merkezleri topluluk içinde veya dışında olmasına bakılmaksızın, banka yıllık hesaplarının merkezin bulunduğu ülkede yayınlanmasının yeterli olacağını belirtmiştir. Kısaca merkezi ister topluluk içinde bulunsun ister dışında, yıllık hesapları konsolide edilen bankaların konsolide edilmiş hesaplar, yıllık raporu, konsolide edilmiş yıllık raporu denetlemekten sorumlu kişilerin görüşünü içerir belge ile birlikte Topluluk Üyesi ülkelerden birinde yayınlayacaktır..

Aynı konuda 3182 Sayını Bankalar Kanununun 8.bölümündeki 51. maddenin 2. bendine göre "bankalar hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerini ... tek düzen hesap planı tip bilanço ve kar zarar cedveli ile bunların uygulanma ve düzenleme esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak tutmak ve düzenlemek zorundadırlar."Sözü edilen maddenin 3. bendine göre de "Yabancı bankaların hesap bilanço ve kar zarar cedvelleri bunların Türkiye'ye ayırdıkları sermaye ile Türkiye'deki işlemlerini gösterir." Kanunun 54. maddesinin 2. bendine göre yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetlerine ait yıllık hesapları, müsteşarlık ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile T.C. Merkez Bankası'na tevdi ederek Resmi Gazetede ve yurt çapında yayın yapan bir gazetede ilan etmek zorundadır.

Görüldüğü gibi yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri ile ilgili yıllık hesapların Türkiye'de yayınlanma zorunluluğu Konsey direktifleri ile çelişir bir durum ortaya koymaktadır.

Buraya kadar anlatılan kuruluş ve denetim konusundaki mevzuat farklılıklarını şöylece sıralayabiliriz;

- Şubeler için ayrıca sermaye tahsisi,
- Kuruluş izni alınmasının mevzuatımızda zorunlu olması.
- Başlangıç ve faaliyet sermayesinin tutar olarak farklı olması.
- Yıllık hesapların konsolide esasa göre yapılması konusunda mevzuatımızda iştiraklerin konsolide esaslarındaki farklılıklar.
- Ödeme gücü rasyosunun Topluluk mevzuatındaki şekliyle mevzuatımızda bir yasal yükümlülük halinde olmaması
- Büyük risklerin izlenmesi konusunda mevzuatımızda kesin bir tanım olmaması ve risk sınırlandırmaları konusunda farklılıklar.

III. BANKACILIK ARAÇLARI AÇISINDAN

Bu bölümde bankaların faaliyetleri ve bankacılık araçları konusunda Topluluk Mevzuatı ile Türkiye Mevzuatı karşılaştırılacaktır.

1. İŞTİRAKÇİLİK UYGULAMALARI

87/715 Sayılı Konsey Direktif önerisi mali alan dışındaki bir teşebbüse iştirak için bankalara bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bir banka iştirakin sermayesinin % 10'undan fazlasına katılamaz, ayrıca bir iştirake özkaynaklarının % 10'undan fazla sermaye ayıramaz ve mali alan dışındaki iştiraklerin toplamı kendi özkaynaklarının % 50 sini aşamaz.

Aynı konuda Türk mevzuatı incelendiğinde bankaların teşebbüslerdeki iştirak payının sınırlanmadığı görülür. Yalnız 3182 Sayılı Kanunun 47. maddesinde "Bankaların iştiraklerine yatıracakları kaynakların toplamı özkaynaklarını aşamaz." hükmü vardır.

Yukarıda görüldüğü gibi Konsey bankaların mali alan dışındaki teşebbüslerdeki iştirakini önemli ölçüde kısıtlarken mevzuatımız bu konuda aynı tür sınırlandırmaya gitmemiştir. Konseyin bu sınırlama ile amacı bankaların yatırımcı gibi davranıp mali alan dışında faaliyet göstermelerini önemli ölçüde kısıtlamaktır. Ülkemizde banka iшти-

raklerinin önemli yer tutması tam üyelik durumunda bazı problemler doğuracaktır.

2. KREDİ UYGULAMALARI

Bankaların topladıkları fonları kredi olarak kullanmaları, bu krediler üzerinde bazı limitler konulması zorunluluğunu getirmiştir. Topluluk Komisyonu yayınladığı çeşitli direktif ve önerilerde kredi işlemleri üzerinde bazı kısıtlamalara gitmiş, mevduat sahiplerini koruyucu önlemler almıştır. Konseyin kredi limitleri konusundaki görüşleri şöyle özetlenebilir;

1). Bankalar bir müşteriye veya birbirleriyle ilişkisi olan müşteriler grubuna banka özkaynaklarınının % 40'ını aşan oranda kredi veremezler.

2). Bankalar, toplamları özkaynaklarınının % 800'ünü aşan büyük risklere giremez. (Bu konu "Büyük Risklerin İzlenmesi" bölümünde detaylı olarak verilmiştir).

3182 S. Bankalar K.nun 38. maddesi incelendiğinde gerek oranlar açısından gerek büyük risk sınırı açısından farklılıklar vardır. Mevzuatımızdaki farklılıklar şunlardır.

- Bankaların bir müşteriye yada birbirleriyle ilişkili müşteriler grubuna açacağı kredinin sınırı, banka özkaynaklarınının % 25 - % 40 ile sınırlandırılmış bazı istisnai durumlarda artırılabilmesi belirtilmiştir.

- Bankalar toplamları özkaynaklarınının 10 katını aşan biçimde büyük kredi veremezler.

Görüldüğü gibi kredi sınırları konusunda bazı farklılıklar bulunmaktadır. Burada hemen belirtilmesi gereken bir konuda kredi açma yetkisi ile ilgilidir. Bankalar kanunumuzun 44 ve 45. maddelerinde yer alan konu mevzuatımızda ayrıntılı olarak belirtilmiştir; kredi limitleri ve bu limitlerde hangi organların yetkisi olduğu gibi. Topluluk mevzuatı incelendiğinde, böyle bir uygulama olmadığı, kredi açma yetkisinin bizzat bankaların yönetim kurullarınca tesbit edildiği görülmektedir.

Kredi limitleri ile ilgili bu bilgileri verdikten sonra Konseyin bazı kredi türleri ile ilgili Direktif ve önerileri ile mevzuatımızda bu tür kredi işlemlerinin ne şekilde uygulandığını karşılaştırmaya çalışacağız.

A - TÜKETİCİ KREDİLERİ

Topluluk konseyi, 87/12 Sayılı Direktifinde Tüketici kredileri ile ilgili mevzuatı geniş biçimde ele almış ve üye ülkelere tüketici kredilerini belirtilen şekilde uygulanması gerektiğini iletmiştir. Tüketici kredileri konusunda mevzuatımız incelendiğinde 1211 S. T.C. Merkez Bankası Kanununun 40. maddesi 2. bendinin d. fıkrasında "Banka, taksitli satışların tabi olacağı esas ve şartları

tesbit edebilir." denilen hükmü bir kenara bırakılırsa bu konuyla ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. Oysa günümüzde bankalar bu konuya ilgili göstermeye başlamışlardır. Bu konuda bir an önce bazı yasal düzenlemeler yapılması gereği ortadadır.

B - İPOTEK KREDİSİ

Topluluk Konseyinin 27.5.1987 ve COM 225 Sayılı "İpotek Kredisi alanında yerleşme serbestisi ve serbest hizmet sunma" hakkındaki direktif önerisinde ipotek kredisi verebilecek kredi kurumlarının faaliyetleri sıralanmaktadır. Bu sıralamada gayrimenkul ipoteki ile kredi verilebileceği belirtilmiştir.

3182 S. Bankalar K.nun 50. maddesine göre "Bankalar ticaret amacıyla gayrimenkul alım satımı ile uğraşamazlar ... Gayrimenkul inşaat ve ticareti ile uğraşan ortaklıklara katılamaz ve bu konuda iş yapan gerçek ve tüzel kişilere kredi açamazlar" denilmektedir. Konseyin COM 225 Sayılı Direktifinde belirtilen türden faaliyetleri gösteren ihtisas bankacılığının Türkiye'de olmadığı bilinmektedir. Yanlız bankalarımız bu tür kredileri bazı özel koşullarla verebilmektedir. İpotek nedeniyle iktisap edilen gayrimenkul engeç 3 yıl içinde devredilmelidir.

Kısaca özetlemek gerekirse, 225 COM Sayılı Direktif, sadece bu tür kredileri veren kredi kurumlarının topluluğa .

üye ülkelerde aynı mevzuat yapısına kavuşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Tam üyelik durumunda, üye devletlerde kurulan bu tür kredi kurumlarının Türkiye'de şube açması ve hizmet sunması halinde uygulanacak hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulacaktır.

3. ELEKTRONİK ÖDEMELER

Komisyon elektronik ödemeyi "Bir elektronik ödeme terminalinde veya satış noktası terminalinde kullanılan, bir manyetik çizgiyi veya mikro devreyi bünyesinde taşıyan bir kart aracılığıyla gerçekleştirilen her türlü ödeme işlemi" olarak tanımlamaktadır. Konu konu ülkemizde yeni yeni gelişmeye başlamıştır. Halen elektronik ödeme terminallerinde bir kart vasıtasıyla yapılmaktadır. Topluluk üyelerinde oldukça gelişmiş olan satış noktası terminalinde ödeme kartları ülkemizde oldukça sınırlı biçimde uygulanmaktadır.

Bu tür özel uygulamalar için mevzuatımızda hemen hiç bir düzenleme yer almamaktadır. elektronik ödemeler konusunda bazı düzenlemeler yapılması gereği her gün artmaktadır. Bankalarımızın bu alana ilgilerinin artması bunu zorunlu kılmaktadır.

4. KAMBIYO İŞLEMLERİ

Topluluğun tek pazar hedefindeki en önemli konulardan biri olan sermaye hareketlerinin tüm üye ülkelerde

serbestçe gerçekleŖecek olmasıdır. 88/361 Konsey Direktifi, sermaye hareketlerinin sınırlandırılmamasını kambiyo kontrollerinin kaldırılmasını istemiŖtir.

Aynı konuda mevzuatımız incelendiğinde, Türk parasının Kıymetini Koruma Kanununun yürürlükte olan düzenlemeleriyle yapıldığı görölmektedir. Son yıllarda üzerinde bir çok değişiklik yapılmasına rağmen, halen kambiyo sınırlandırmaları sürmektedir. Burada önemli olan konu, yasal düzenlemelerden çok ekonomik yapıdır. Halen Türk Parasının konvertibiliteye tam anlamıyla geçmiŖ olmaması önemli bir sorundur.

Kısaca özetlemek gerekirse, bu konuda yasal düzenlemelerden çok ekonomik yapının deęiŖtirilmesi gereklidir.

IV. REORGANİZASYON AÇISINDAN

Bankaların mali güçlüğe düşmesi durumunda, tasarrufları korumak amacıyla, öncelikle reorganizasyon, yeterli olmadığı durumlarda da tasfiye yoluna gidilmesi bankacılık sektörünün güvenilirliği açısından önemlidir.

Konsey yayınladığı direktif önerisinde reorganizasyon ve tasfiyenin hangi durumlarda nasıl ve kimlerce uygulanacağını ülke bazında tek tek belirlemiŖtir. Aynı konuda

mevzuatımız incelendiğinde, Bankalar Kanunumuzun 64, 68, 69,70,71 ve 72 maddelerinin bazı düzenlemeler getirdiği görülmektedir.

Konseý Direktif Önerisi, konuya iki açıdan bakmaktadır;

a). Merkezleri topluluk içinde bulunan bankaların reorganizasyonu.

b). Merkezleri topluluk dışında bulunan bankaların topluluk içindeki şubelerin reorganizasyonu.

Reorganizasyon önlemlerini üye ülkeler için tek tek belirleyen Konsey Direktif Önerisi herhangi bir bankanın mali güçlüğü düşmesi durumunda banka merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili mercilerini reorganizasyon konusunda yetkili kılmıştır.

Reorganizasyon konusunda 3182 Sayılı Bankacılık Kanunumuzun 64. maddesine göre "Denetlemeler Sonucunda bir bankanın mali güçlüğü düşmesi durumunda bakanlık uygun bir süre vererek banka yönetim kurulundan maddede belirtilen önlemlerin uygulanmasını isteyebilir. Banka yönetim kurulunun istenen önlemleri almaması yada yeterince uygulanmaması durumunda banka 64. maddede sıralanan önlemleri alır. Alınan önlemler bankanın içine düşdüğü durumdan kurtulmasına yetmiyorsa bankanın,

- a). Bütün aktif ve pasifiyle mevcut veya yeni kurulacak bir bankaya devredilmesini,
- b). Bir veya birkaç bankayla birleştirilmesine bankanın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Eğer bu önlemlerde yetmezse, bankaya verilen izin geri alınıp tasfiye işlemine başlanır. Burada önemle belirtilmesi gereken bir nokta da Bankacılık Kanununumuz yabancı bankaların ülkemizdeki şubeleri için ayrıca reorganizasyon önlemleri almamış Türk Bankaları ile aynı statüde değerlendirmiştiir.

Konsey Direktif önerisinde, merkezleri topluluk içinde ve dışındaki bankalar için ayrı sınıflandırma yapılarak reorganizasyon önlemleri düşünüldüğü göz önünde tutulursa mevzuatımızın direktif önerisi doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerekir.

V. TASFİYE AÇISINDAN

Hatırlanacağı gibi Konsey Direktif Önerisi, merkezi topluluk dışında bir bankanın topluluktaki şubeleri için ayrı bir prosedür düzenlemiştir. Buna göre, merkezi topluluk dışındaki bir bankanın topluluktaki şubesinde tasfiye kararını şubenin bulunduğu ülkenin yetkili mercii alır ve uygular.

Merkezleri topluluk içinde bulunan bankalar içinse, merkezin bulunduğu topluluk üyesi ülke yetkili mercileri yetkilidir. Bir banka için alınan tasfiye kararı, diğer ülkelerdeki şubeleri içinde geçerlidir. Bankanın şubesi için ihtiyari tasfiye kararı alması merkezin bulunduğu ülkenin yetkili mercileri ile istişare edilerek alınır ve faaliyetleri durdurulur. Tasfiye, merkezin bulunduğu ülke yetkili mercilerince yürütülür.

Tasfiye konusunda 3182 S. Kanunumuzun 70. maddesi ihtiyari tasfiye ile ilgili prosedürü belirlemiştir. Maddeye göre banka yönetim kurulu belirli duyuru usullerine riayet ederek ellerinde bulunan aynı ve nakdi her türlü mevduat ile emanet ve cari hesap bakiyelerini ve diğer borçlarını iki ay içinde iadeye mecburdurlar.

Tasfiye kararının mahkeme veya Bakanlar Kurulu tarafından verilmesi durumunda (zorunlu tasfiye) Kanununun 72. maddesi doğrultusunda tasfiyeye başlanır. 72. maddeye göre tasfiye icra iflas kanunu hükümlerince yürütülür. İcra iflas Kanununa göre iflas idaresi kurulur ve tasfiye memurları atanır.

Görüldüğü gibi bankacılık mevzuatımızla, Konsey Direktifi önerisi arasında önemli farklılıklar vardır. Bu farklılıkların giderilmesi için bazı yasal değişiklikler

yapılması gereklidir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki yapılacak değişiklik merkezleri, toplulukta bulunan bankaların Türkiye'de açacakları şubelerin reorganizasyon ve tasfiyesine ilişkin olması gerekir. Türkiye'de kuruluş izni almış kurumların öteki üye devletlerde açacakları şubelerin reorganizasyonuna ve tasfiyesine bugünkü mevzuatımızın uygulanmasında engel yoktur.

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

AT'A TAM ÜYELİK ÖNCESİ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE SORUNLARI

I. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Türk bankacılık sistemi en genel anlamıyla Universal bankacılık anlayışına uygun bir yapıdadır. Avrupa'da Anglosakson sistemindeki bankalar her biri ayrı ve belirli fonksiyonları olan yetki ve çalışma alanları ayrılmış olan finans kuruluşlarıdır. Örneğin iskonto bankaları konut bankaları gibi ihtisas bankacılığı gelişmiştir. Ülkemizde ise bankalar (Merkez Bankası ve mevduat toplamayan bankalar hariç) sermaye piyasası işlemlerinden konut kredisine kadar hemen her alanda çalışmaktadırlar. Bu görünümüyle bankalarımız universal bir yapıya sahiptir.

A. ORGANİZASYON AÇISINDAN

Ülkemizde bankacılığı sınıflandırmak gerekirse iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

- 1). Mevduat Kabulüne yetkili bankalar
- 2). Mevduat kabul etmeyen bankalar.

Mevduat kabul etmeyen bankalar kullandıkları fonları mevduat dışındaki kaynaklardan elde ederler. Örneğin İller Bankası'na genel bütçeden belirli bir pay ayrılmaktadır. Aynı biçimde Merkez Bankası kaynaklarını da mevduat munzam karşılıkları, dış alemden alınan krediler gibi mevduat dışındaki kaynaklar oluşturur. Bu bankalar kuruluş kanunları çerçevesinde faaliyet gösterirler. Örneğin; EXİMBANK ülkemiz dış ticaretini geliştirmek üzere kurulmuş ve bu yönde faaliyet göstermek zorunda olan bir kamu kuruluşudur. Bu gruptaki bankalar aşağıda verilmiştir.

- T.C. Merkez Bankası
- Desiyab
- Devlet Yatırım Bankası
- T.C. Turizm Bankası
- Sınai Yatırım ve Kalkınma Bankası
- Eximbank
- Türkiye Kalkınma Bankası
- Yatırım Bankası
- İller Bankası

Araştırmamızın konusu olan mevduat toplamaya yetkili bankaları iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

- Ulusal Bankalar
- Yabancı Bankalar

Ulusal Banka kavramı, Türk kanunlarına göre kurulmuş ve sermayesi Türk parası olarak konulmuş banka kavramını ifade eder. Ülkemizde ulusal bankaları sermaye kaynaklarına göre iki bölümde inceleyebiliriz.

Kamu Sermayeli Bankalar; Kendilerine ait kuruluş kanunu olan sermayesinin tamamı veya bir bölümü devlete ait olan bankalar,

Özel Sermayeli Bankalar; Özel kişi ve kuruluşlarca kurulan tamamı özel kişilerce konulmuş sermayeye sahip olan bankaları ifade eder.

Yabancı Banka kavramı sermayesi yabancı para cinsinden olan, 70 sayılı K.H.K. M - 6/1'e göre kurulup faaliyet gösterecek banka olarak kabul edilir. Ülkemizde yabancı bankalar şube ve Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar olarak faaliyet göstermektedirler.

Ülkemizde mevduat kabulüne yetkili ulusal bankalar ve şube sayıları Tablo:1'de gösterilmiştir.

Tablo:I'den görüldüğü gibi ülkemizde çok şubeli bankacılık anlayışı hakimdir. Ülkemizde bankacılığın çok şubeli olmasının nedenleri incelendiğinde iki önemli neden ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi ülkemizde diğer finansal kurumların gelişmemiş olması bankacılık faaliyetlerine olan ilgili arttırmıştır. Artan ilgiyi karşılamak üzere bankalarımız ülke çapına yayılmıştır. Diğer neden ise

TABLO I
1988 YILI ITIBARIYLA MEVDUAT TOPLAMAYA YETKİLİ
BANKALAR VE SUBE SAYILARI

BANKALAR	SUBE SAYILARI
ULUSAL BANKALAR	
KAMU BANKALARI	
DENİZCİLİK BANKASI	51
ETİBANK	129
SUMERBANK	46
ZİRAAT BANKASI*	1231
EMLAK BANKASI	438
HALK BANKASI**	660
VAKIFLAR BANKASI	286
T. ÖĞRETMENLER BANKASI	112
ÖZEL BANKALAR	
ADABANK	4
AKBANK	617
BNP AKBANKASI	1
DEMİRBANK	20
EGEBANK	32
ESKİŞEHİR BANKASI	33
FINANS BANK	4
İKTİSAT BANKASI	19
KOC-AMERİKAN BANK	4
MİLLİ AYDIN BANKASI	24
NET BANK	1
PAMUKBANK	189
SEKERBANK	167
TEKSTİL BANKASI	2
TÜRK DİŞ TİCARET BANKASI	20
EKONOMİ BANKASI	5
TÜRK TİCARET BANKASI	409
GARANTİ BANKASI	294
İMAR BANKASI	22
İS BANKASI***	941
TÜRKİYE İTHALAT VE İHRACAT BANKASI	4
TURİZM YATIRIM VE DİŞ TİCARET BANKASI	1
TUTUNCULER BANKASI	41
ULUSLARARASI END. VE TİC. BANKASI	17
YAPI VE KREDİ BANKASI ****	586

* Kıbrıs'ta bulunan 4 şube, ABD' deki 1 şube, F. Almanya'da 1 şube İngiltere' de 1 şube dahildir.

** Kıbrıs'ta bulunan 1 şube dahildir.

*** Kıbrıs'ta 3, F. Almanya'da 2, İngiltere'de 1 şube dahil .

****Bahreyn'de 1 şube dahil.

KAYNAK : T.B.B. "Bankalarımız 1988" adlı yayından
tarafımızca hazırlanmıştır.

1980 öncesindeki negatif reel faiz döneminde çok düşük kaynak maliyetleri ile çalışan bankalarımız ellerindeki kaynakları şube açılış harcamalarına yöneltmişlerdir.

1970 - 1985 yılları arasında şube sayılarını gösterir Tablo:II incelendiğinde bu düşünce doğrulanmaktadır. 1982'den sonra şube artış hızındaki yavaşlamanın nedenleri şubeler için ayrılması öngörülen sermaye miktarlarının arttırılması, banka kaynak maliyetlerinin artması, büyük bankaların yurt çapında örgütlenmelerini tamamlamaları olarak sıralanabilir.

TABLO II

1970 - 1985 TARİHLERİ ARASI

BANKA SUBE SAYISI VE YILLARA GÖRE ARTIŞI

YILLAR	SUBE SAYISI	YIL İCİNDE ACILAN SUBE SAYISI	ARTIŞ ORANI %
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	- 91	-1.4
1984	6226	- 58	-0.9
1985	6292	66	1.1

KAYNAK : Öztin AKGÜC, "1985 yılında Bankalar", BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ
Yıl:23, Sayı:7, S.32.

TABLO III.

1988 YILI İTİBARIYLA
TÜRKİYEDE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI BANKALAR

BANKA ADI	KURULUS TARİHİ	SUBE SAYISI
BİRLEŞİK TÜRK KÖRFEZ BANKASI	1988	1
CHEMICAL MITSUI BANK	1985	1
ARAP TÜRK BANKASI	1977	4
OSMANLI BANKASI	1863	76
BANK OF BAHRAIN AND KUWAIT BSC	1986	1
BANK MELLAT	1982	2
BANK OF KREDIT AND COMMERCIAL INT.	1982	3
BANCO DI ROMA	1911	2
BANKUE INDOSUEZ	1986	1
CITI BANK N.A	1981	4
CREDIT LYONNAIS	1988	1
HABIB BANK LTD.	1983	2
HOLANTSE BANK UNI. N.V	1921	1
MANUFACTURES HANDOVER TRUST COMP.	1984	1
SAUDIA AMERICAN BANK	1985	1
STANDART CHARTERED BANK	1986	1
THE CHASE MANHATTAN BANK	1984	1
THE FIRST NATIONAL BANK OF BOSTON	1984	1
TÜRK BANKASI LTD.	1982	2

KAYNAK : BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI. BANKALARIMIZ 1988

Ülkemizde yabancı bankacılık faaliyetleri cumhuriyet öncesine kadar gitmektedir. 1863'de kurulan dönemin emisyon bankası görevinde üstlenen Osmanlı Bankası ilk örneği teşkil etmektedir.

Ülkemizde şu an için faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 19'dur. (Tablo:III) Tabloda dikkati çeken iki nokta vardır. Birincisi ülkemizde faaliyet gösteren yabancı banka sayısının özellikle 1980 sonrası arttığı gözlenmektedir. 24 Ocak kararları sonrası uygulanan politikalar bu artışın önemli nedenidir. Dikkati çeken bir diğer unsur yabancı bankaların (Osmanlı Bankası hariç) çok az sayıda şube ile faaliyet göstermesidir. 1988 verileriyle yabancı banka aktiflerinin toplam bankacılık aktifleri içindeki payı % 3,9 olduğu düşünüldüğünde yabancı bankaların bankacılık sistemindeki etkisinin görece olarak düşük olduğu görülmektedir.

Emisyon ve mevduat kabul etmeyen diğer bankalar bir kenara bırakıldığında ülkemizde 33'ü ulusal 19'u yabancı 52 banka 6516 şubede faaliyet göstermektedir.

B. PİYASA YAPISI AÇISINDAN

Finans sisteminin açıklanmasında temel gösterge olarak kabul edilen reel sektör ihraclarına (hisseler, tahviller, kredi, avans, ticari kredi ve borçları) bakıldığında toplam reel sektör ihracaları içinde mali sektör payının % 84 olduğu saptanmıştır. Bu büyüklüğün % 75'i ise banka sistemi tarafından karşılanmaktadır(22).

Bu değerlendirme Türk finans sektörü içinde banka sisteminin payının çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde bankacılığın finans sektöründeki payının büyük olmasının nedeni diğer finansal kuruluşların olmayışları yada yeterince etkin biçimde organize edilememeleridir. Özellikle sermaye piyasasının tam ve etkin olarak kurulamamış olması finansmana olan talebi bankalara yöneltmiştir.

Bankalarımızın içinde olduğu piyasa yapısı teknik deyişle oligopolistik bir yapıdır. Ticari banka sayısının 52 olmasına rağmen dört büyük bankanın toplam mevduat içindeki payı (Döviz tevdiat hesapları dahil) % 56,9 dur. Aynı bankaların toplam nakdi krediler içindeki paylarında (Kalkınma Yatırım Bankaları hariç) % 52,8'dir(23),

-
- (22). Nazif EKZEN, "Toplulukile Entegrasyonda Mali Sektörün Yeri, Önemi ve Türk Mali Sektörünün Entegrasyon Açısından Konumu", AVRUPA TOPLULUKLARI KONUSUNDA ARAŞTIRMALAR, MAL. VE GÜMR. BAK. A.P.K. Ya. No:1988/303, ANKARA, 1988 S.128
- (23). Öztin AKGÜÇ, "1988 Yılında Bankalar Mevduat ve Krediler" BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ, Yıl:23 Sa.7 (Temmuz 1989) S.5.

Bir piyasa modelini belirleyen en önemli parametreleri, o endüstrideki firma sayısı, firmaların endüstriye giriş ve çıkışları ile ilgili kısıtlamaların derecesi, endüstrinin ürününü talep edenlerin sayısı ve malların homojenlik derecesidir(24). Tüm kıstaslar gözönünde tutulduğunda bankacılık piyasasının oligopolist yapıda olduğu görülmektedir. Piyasa yapısının oligopolist olmasının nedeni şöyle sıralayabiliriz.

- a). Piyasada az sayıda banka egemendir. Dört büyük bankanın 1988 yılı verilerine göre toplam mevduatın % 56,9'u Toplam kredilerin % 52,8'i bu bankalarıdır. Bu oranlar ikiden fazla fakat az sayıda bankanın piyasa egemen olduğunu göstermektedir.
- b). Piyasa giriş çıkışları kısıtlanmıştır. Bankalar Kanunumuzda belirtildiği gibi yeni banka kurulması Bakanlar Kurulu onayı ile yapılır. Yabancı bir bankanın şube açması içinde aynı tür bir onay gereklidir. Ayrıca bankaların piyasaya girmesi kanunda belirli sermaye koşulu ile kısıtlanmıştır.
- c). Bankacılık sektörümüzde hizmetler tüm bankalarda hemen hemen aynıdır. Mevduat faizlerinin bankalar arası centilmenlik anlaşmaları ile belirlendiği gözönünde tutulursa ürünlerdeki homojenlik hizmet maliyetlerinde de görülmektedir.

(24). Tuncay ARTUN; İşlevi Gelişimi Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, İstanbul, 1980, S.57

d). Bankalar arası rekabet fiyattan çok reklam ve diğer fiyat dışı konularda olmaktadır. Özet olarak bankacılık piyasa yapımız tümüyle olmasa bile eksik rekabetin "Oligopolist" biçimine ait özelliklere sahiptir.

Toplam kredi ve toplam aktifleri gösterir Tablo:IV ve V incelendiğinde Türk Bankacılık sisteminin piyasa yapısında diğer ilgil çekici nokta Kamu Sermayeli Ticaret bankalarının önemli bir paya sahip olduğudur. 1988 verilerine göre (mevduat toplamayan bankalar hariç) banka aktiflerinin % 54,6'lık kısmı kamu sermayeli ticaret bankalarına aittir. Aynı tür bankaların mevduat toplamları toplam mevduatın % 42'sini kapsamaktadır. Kuruldukları tarihte belirli amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren bu bankalar kuruluş

TABLO IV.
TICARI BANKALAR TOPLAM KREDİLERİNİN YILLARA, BANKA
GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (MİLYAR TL)

Banka Grupları	1985	1986	1987	1988
ULUSAL BANKALAR	5.608.	9.725.	15.924.	22.964.
Kamu Bankaları	2.907.	5.029.	9.006.	13.004.
Özel Bankalar	2.700.	4.696.	6.917.	9.964.
YABANCI BANKALAR	220.	299.	472.	518.
TOPLAM	5.829.	10.025.	16.396.	23.782.

Kaynak : Bankalar Birliği 1985-1986-1987-1988
" Bankalarımız " Adli yayınlardan tarafımızca hazırlanmıştır

yasalarındaki amaçlar yanı sıra diğer ticari faaliyetleri göstermektedir. Örneğin madencilik alanında kurulan ETİBANK ticaret bankacılığı yapmakta ticari krediler verebilmektedir.

TABLO.V
TİCARI BANKALAR AKTİF TOPLAMLARININ YILLARA, BANKA GURUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (MİLYAR TL)

Banka Grupları	1985	1986	1987	1988
ULUSAL BANKALAR	14.187.	22.942.	38.101.	60.503.
Kamu Bankaları	7.361.	11.744.	19.235	30.389.
Özel Bankalar	6.826.	11.198.	18.593.	30.113.
YABANCI BANKALAR	562.	967.	1.295.	2.468.
TOPLAM	14.750.	23.909.	39.397.	62.971.

Kaynak : Bankalar Birliği 1985-1986-1987-1988
" Bankalarımız " Adli yayınlarından tarafımızca hazırlanmıştır

Tablo V incelendiğinde kamusal sermayeli bankaların aktif toplamlarının özel sermayeli banka aktiflerinden yüksek olduğu görülmektedir. Bu oran son beş yıldır % 49'un altına düşmemiştir. Bankaların verdiği krediler incelendiğinde aynı özellik korunmuştur. Yalnız 1988 yılındaki ekonomik duraklama ve konjoktürel dalganın en alt noktaya indiği durumda özel banka kredilerindeki görece azalış karşın kamusal sermayeli bankaların payı % 54,6'ya çıkmıştır. Hemen belirtilmesi gereken nokta bu durumun 1988 yılında konjoktürel dalganın en alt noktasına inmesi ile oluşmuştur.

Konjüktürel dalganın yükselmesi durumunda özel sermayeli banka kredilerinin artacağı muhakkaktır. 1989'un ilk altı ayındaki veriler bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Banka kredileri incelendiğinde toplam krediler içinde de kamusal sermayeli banka payının yüksek olduğu görülmektedir. Kalkınma ve yatırım bankaları da dahil olmak üzere kredi stokunun % 86,7 si mevduat toplamaya yetkili bankalarca kullanılmıştır. Kamusal sermayeli bankaların toplam kredi stokundaki payı % 46,8'dir.

TABLO VI
BANKA KREDİLERİNİN BANKA GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI
1988 VERİLERİYLE MİLYAR ve % OLARAK

<u>BANKA GRUPLARI</u>	<u>KREDİ TUTARI</u>	<u>Ulusal BANKALAR İÇİNDE</u>	<u>Mevduat BANKALARI İÇİNDE</u>	<u>TOPLAM İÇİNDE</u>
MEVDUAT BANKALARI	23.782.4			% 86,7
<u>Ulusal Bankalar</u>	22.964.4		% 96,5	
a - Kamu Sermayeli B.	13.000.4	% 56.6		
b - Özel Sermayeli B.	9.964.0	% 43.4		
<u>Yabancı Bankalar</u>	818.0			% 3,5
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	3.968.3			% 13,3
<hr/>				
KREDİ TOPLAMI	27.750.7			
KREDİ TOPLAMI İÇİNDE KAMU SERMAYELİ BANKALAR PAYI = % 46,8				
KREDİ TOPLAMI İÇİNDE ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR PAYI = % 35,9				
KREDİ TOPLAMI İÇİNDE YABANCI BANKALAR = % 2,9				

KAYNAK : T.B.B. "Bankalarımız 1988" adlı yayından tarafımızca hazırlanmıştır.

Bankacılık sektörü kredi bazında incelendiğinde kamusal sermayeli banka payının yüksek olduğu görülmektedir.

2. BAZI MAKRO GÖSTERGELER AÇISINDAN BANKACILIĞI- MIZIN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bankacılığın ekonomi üzerindeki etkilerini gösteren temel makro ekonomik göstergeleri Toplam Aktifler /GSMH, Banka Kredileri / Toplam Kredi Stoku, Krediler Toplamı / Mevduat Toplamı, Toplam Aktifler / Toplam Kredi oranı olarak sıralayabiliriz.

Temel makro göstergeler içinde toplam aktifler/ GSMH oranı bankaların ekonomiyi finansman açısından önem taşımaktadır. Türkiye'de 1985 verilerine göre % 53 olarak saptanan bu oran Avrupa Topluluklarına dahil ülkelerde % 160 - 175 seviyesindedir(25). Kredilerin toplam kredi stokuna oranı % 82,3 dür. Bu oranın yüksek olması ülkemiz kredi stokunun büyük bölümünün bankalarca karşılandığını ve bankaların en önemli kredi kaynağı olduğunu göstermektedir. Kredilerin sektörel dağılımı Tablo VII'de verilmiştir.

Tablo VII'de görüldüğü gibi 1988 verileriyle banka kredilerinin % 57,1'lik kısmını ihtisas dışı krediler almıştır. Kredilerin sektörel dağılımında dikkati çeken nokta dış ticaret kredilerinin son yıllarda önemli artışlar göstermesidir. 24 Ocak kararlarından sonra dışa dönük büyüme modeli içinde bankacılığımızın bu sektöre verdiği kredi miktarı artmıştır. 1987 de toplam krediler içindeki payı % 11,8 iken 1988 de % 13,1 olmuştur. Bunun yanı sıra yatırım (25). Nazif EKZEN, "Topluluk ile" s.129.

TABLO VII.

KREDİLERİN SEKTOREL DAĞILIMI
1988 VERİLERİYLE % OLARAK

KREDİLER	%
IHTİSAS KREDİLERİ	28.6
1- Tarım	16.2
2- Konut (gayri menkul)	8.2
3- Mesleki (esnaf sanatkar)	3.4
4- Denizcilik	0.3
IHTİSAS DIŞI KREDİLER	57.1
1- İhracat	12.5
2- İthalat	0.6
3- İşletme	15.6
4- Yatırım	4.2
5- Diğer	24.2
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	14.3
TOPLAM	100.0

mesleki (esnaf - sanatkâr), denizcilik gibi sektörlerle verilen kredilerin toplamı toplam krediler içindeki Payının düşük olması diğer dikkat çekici noktadır.

Ülkemizde mevduat bankaları kredileri vade yapısı açısından incelendiğinde Tablo: VIII'de görüldüğü gibi kısa vadeli krediler önemli paya sahiptir. Bunun nedeni yüksek enflasyondur. Enflasyonist dönemlerde geleceğe ilişkin projeksiyonların sağlıklı biçimde yapılamaması bankaları kısa dönemde geri dönebilecek kredi türlerine etmiştir.

Tablo : VIII'den de görüldüğü gibi mevduat toplamaya yetkili bankalar kısa vadeli krediler dağıtıp daha çok işletme kredisi türünde kredi verirken Kalkınma ve yatırım

TABLO VIII.

1988 YILI İTİBARIYLA BANKA GRUPLARININ
KREDİ VADE YAPILARI (% OLARAK)

BANKA GRUPLARI	KISA VADELİ KREDİLER	ORTA VE UZUN VADELİ KREDİLER	TOPLAM
MEVDUAT BANKALARI	% 84.9	% 15.1	100
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	% 22.5	% 77.5	100

KAYNAK : TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARINDAN TARAFİMİZCE HAZIRLANMIŞTIR.

bankaları daha çok uzun vadeli yatırım kredileri vermektedir.

Türk bankacılığının mevduat yapısı incelendiğinde (Döviz tevdiat hesapları dahil) tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payının 1988 rakkamlarıyla % 43,9 olduğu görülmektedir(26). Mevduatın kaynakları incelendiğinde % 50,1 ile hane halkı en yüksek değeri vermektedir. Kamu kuruluşları mevduatının yasa gereği şubesinin olduğu yerlerde Merkez Bankasına , Merkez Bankasının bulunmadığı yerlerde T.C. Ziraat Bankası'na yatırılması zorunluluğu kamu kuruluş mevduatlarının % 80'nin Ziraat Bankası'na yatırılması sonucunu yaratmıştır. Bu ifadenin anlamı kamu mevduatlarının büyük bölümü kamusal ticaret bankalarına kaynak olmasıdır. Mevduatta diğer önemli kaynak özel girişimlerdir.

(26). AKGÜÇ, "1988 de Bankalar" s.20

TABLO IX.

TICARI BANKALARIN 1988 YILI MEVDUAT VADE VE MEVDUATIN
BANKA GRUPLARI ITIBARIYLA DAGILIMI (MİLYON TL.)

BANKA GRUPLARI	VADESİZ	1 AY VADE	3 AY VADE	6 AY VADE	1 YIL VADE	Vadesiz Top.	Vadeli Top.	TOPLAM MEV
ULUSAL BANKALAR	13.802.775.	2.497.713.	5.557.232.	4.002.423.	11.244.814.	13.802.775.	23.102.182.	36.904.955.
YABANCI BANKALAR	419.326.	388.532.	227.323.	197.828.	243.227.	419.326.	1.056.910.	1.476.236.
T O P L A M	14.222.099.	2.886.248.	5.584.555.	4.200.251.	11.488.041.	14.222.099.	24.159.092.	38.381.191.

KAYNAK : T.B.BİTİTİği yayınlardan tarafımızca hazırlanmıştır.

TABLO X.

CESTİTLİ MEVDUAT VADELERİNİN TOPLAM MEVDUATA ORANI

Vadesiz M	1 Ay Va.M	3 Ay Va.M	6 Ay Va.M	1YIL Va.M	TOPLAM M / VADELİ M	TOPLAM M/VADESİZ M
% 37	% 8	% 14	% 11	% 30	% 63	% 37

Ticari kuruluşların toplam mevduat içindeki payı % 13,1 dir. 1988 öncesinde bu pay % 17 ile % 22 arasında değişirken ekonomik daralma nedeniyle % 13,1'e düşmüştür.

Mevdüatın vade yapısına göre incelendiği Tablo:IX ve Tablo: X'da ilk dikkati çeken nokta vadeli mevduatın % 63' ünü oluşturduğudur. Vadeli mevduat içinde en büyük tutarı 1 yıl vadeli mevduat almaktadır. Vadeli mevduat faizlerinin vadesiz mevduat faizlerine göre daha yüksek olduğu düşünülürse ülkemizde banka maliyetlerinin en yüksek bölümünü faiz giderleri oluşturmaktadır.

Genel olarak mevduat kredi arasındaki ilişki incele- nirse ülkemizdeki mevduat bankalarının topladıkları mev- duat tutarı dağıttıkları kredi tutarından oldukça yüksektir. Kamusal sermayeli bankalarda mevduatın % 77'si kredi olarak verilirken bu oran özel sermayeli ulusal bankalarda yaklaşık % 49'dur. Özel sermayeli bankalarda bu oranın düşük olması bankacılığımızın bir diğer önemli özelliğini ortaya çıkarmak- tadır. Ülkemizde özel sermayeli bankaların büyük bölümünün holdinglere ait bankalar olması bankacılığımızın ilgi çeki- ci noktasıdır. Holding bankacılığı en kısa tanımıyla: belirli bir holding finans kuruluşu olarak mevduat toplayan ve görevi bu mevduatı bağlı olduğu holdinge aktarmak olan kredi kurumudur. Ülkemizde SABANCI holding'e bağlı AKBANK,

KARAMEHMETLER Grubuna bağlı YAPI ve KREDİ BANKASI, KOÇ Grubuna bağlı GARANTİ BANKASI'nın bankacılık sektörümüzdeki ağırlıkları gözönünde tutulduğunda Holding bankacılığı tezi doğrulanmaktadır. Gerçekten de bu bankaların verdiği kredilerin mevduata oranı oldukça düşüktür. Holding bankaları topladıkları mevduatları krediden çok bağlı oldukları holdingin iştiraklerine yöneltmektedirler.

Ülke ekonomisinde bankaların etkinliğini belirleyen makro göstergelerden Toplam aktifler / Toplam Krediler oranı ülkemizde ilginç gelişme göstermektedir. 1980 yılında % 51,4 olan bu oran 1985'de 39,3 1987 de 41,6 olarak hesaplanmıştır. Oranın bu şekilde oluşması bankaların kredi dağıtımından çok diğer Aktif kalemleri tercih ettiklerini belirtmektedir. Gerçekten ülkemizde büyük sorun olan batık krediler hem kredi maliyetlerini arttırmakta hem de bankaları kredi dışındaki alanlara yönetmektedir.

II. TÜRK BANKACILIĞININ SORUNLARI

Türk bankacılık sektörünün sorunları genel ekonomik yapıdan soyutlanamaz. Ülkemizde mevcut bankalarımızın özel sorunları da genel ekonomiyi etkilemektedir. Örneğin, Enflasyonist dönemde bankalar kısa vadeli kredilere yönelmişlerdir. Bunun sonucu olarak ta büyük projelerin finansmanı

bankalarca yapılamamış ülke ekonomisine uzun vadede yararlar sağlayacak projeler gerçekleştirilememiş ekonomik kalkınma çabalarını yavaşlatmıştır. Bu çerçevede içinde Türk Bankacılığının sorunlarını, bankacılığımızın özel sorunları ve genel ekonomiden kaynaklanan sorunlar olarak inceleyebiliriz.

1. BANKACILIĞIMIZIN ÖZEL SORUNLARI

Bankalarımızın özkaynak verimliliğinin düşük olması önemli sorunlardan biridir. 1988 rakamlarıyla ulusal bankalarımızın Kar / Özsermaye oranı % 38,3'dür (27). Aynı oran ülkemizde faaliyet gösteren yabancı bankalarda % 79'dur.

Ulusal bankaların özsermaye/karlılık oranı özel sermayeli bankalarda % 41,3, kamusal sermayeli bankalarda % 37,3'dür. Bankaların özsermaye/karlılık oranlarının düşük olmasının nedenleri incelendiğinde bankacılığımızın diğer sorunları da ortaya çıkmaktadır. Verimlilik oranının düşüklüğü bankalarımızın yüksek maliyetle çalışması sonucu olmaktadır. Türk bankacılık sistemi açısından üzerinde durulacak önemli bir nokta vardır. Bankacılık faaliyetlerini, kalkınmada önceliği olan kesimlere ve yörelere kaydırmak için geniş ölçüde selektif tedbirlere başvurulmuştur. Bu yüzden bankacılık genel prensiplerinin uygulama alanı daralmıştır.

(27). AKGÜÇ, "Bankalar.....," S.36

Örneğin, düşük faiz oranlarının uygulandığı kredilerin toplam krediler içindeki payı % 45 dolayındadır(28).Bankaların yüksek maliyetler sonucu elde ettikleri mevduatı böyle alanlara yöneltmesi, batık kredilerin maliyetleri, mevduat faizlerinin 1980 öncesi olduğu gibi negatif reel değer taşınamaması sonucu mevduat maliyetlerinin artması, uzun süreçte verimli olan banka iştiraklerine yapılan yatırımların yüksek tutarlara ulaşması, çok şubelilik nedeniyle maliyetlerin artması gibi nedenler verimliliği düşürmektedir.

Ülkemizde banka toplam aktiflerinin GSMH'ya oranı gelişmiş ülkelerdeki ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Toplam aktif varlığındaki görece düşüklük bankalarımızın önünde aşılması gerekli engel olarak durmaktadır. Bankalarımız bu engeli ya özkaynaklarını, sermayelerini yada yabancı kaynaklarını (mevduat vb.) arttırarak aşmak zorundadırlar. 1985 rakamlarıyla % 53,1 olan Toplam aktifler/GSMH oranı AT'a dahil ülkelerde % 160 - 175 olduğu düşünülürse konunun önemi daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır.

Bankalarımızın sermaye kaynakları ile incelendiğinde kamusal sermayeli bankalar aktiflerinin, bankalar aktif toplamı içindeki payı % 54,6 dır. Bu önemli bir durumdur.

(28). Rıza KANDİLLER, "Bankacılık Sistemi ve Söylentiler" Dünya Gazetesi, 30.1.1987.

Kamu bankalarının ekonomik gereklilikler yerine politik düşüncelerle faaliyette bulunması bankacılığımızda sorunlar yaratmaktadır. Örneğin T.C. Ziraat Bankası'nın zor duruma düşen bir bankayla birleştirilmesi ekonomik açıdan incelendiğinde profesyonel bankacılık anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Kamu sermayeli bankaların bu oranda etkili olması banka fonlarının kamu kesimine aktarılmasına neden olmaktadır. Piyasa koşullarında çok daha etkin biçimde kullanılacak fonların kamu sektöründe kullanılması kaynak dağılımında etkilemektedir. Kamusal sermayeli banka yönetiminin kamu yetkililerince atanması Toplulukta rastlanan bir durum değildir ve profesyonel bankacılık anlayışı ile bağdaşmamaktadır.

Bankacılığımızda batık krediler sorunu bankalarımız için önemli bir yer işgal etmektedir. Batık krediler konusunda kredi faizlerinden çok şu üç neden geçerlidir.

- Firmaların kötü yönetimi
- Bankaların kredi değerlendirme incelemelerinin yetersizliği
- Ekonomideki belirsizlikler.

Belirsizlik olan bir ekonomide batık kredi sorununun büyümesi olağandır(29). Ülkemizde işletmeler incelendiğinde büyük bölümünün aile şirketi görünümünde küçük özsermayeli

(29). Erdoğan ALKİN, Türkiye'de Bankacılık Açık Oturumu"
MİLLİYET GAZETESİ BANKACILIK SEKTÖR EKİ 24 Mart 1988

olduğu görülmektedir. İşletmelerin özsermayelerinin küçük olması banka kredilerine olan ilgiyi sürekli arttırmıştır. 1980 sonrası piyasaya uyum sağlayamayan kuruluşların iflası banka kredilerinin geri ödenememesi gibi bir durum ortaya çıkarmıştır. Bilançolara bakıldığında tahsili gecikmiş alacakların 1988 verileriyle 797.2 Milyar TL. olduğu görülmektedir. Kaldığı tahsili gecikmiş alacakların olduğundan daha az gösterilmesi olasıdır(30). Ülkemizde şeffaf bilanço yapısının oluşturulmamış olması bankalara ait bilgilerin güvenilirliğini sarsmaktadır. Bilanço kalemlerindeki çeşitli oynamalar sonucu olan değil, olması istenen sonuçlar bilançolara yansımıştır.

Bankacılığımızın diğer önemli sorunlarından biri de nitelikli eleman sorunudur. 1988 yılında bankalarımızda (T.C. Merkez Bankası ve Kalkınma Yatırım Bankaları hariç) 149.000 personel çalışmaktadır. Tablo XI'de banka personelinin banka grupları ve eğitim durumuna göre dağılımı verilmiştir.

Bankalarımızda 1988 yılı itibariyle tasarruf mevduatı, döviz tevdiat hesapları, ticari kuruluşlar mevduatı mevduat sertifikası bankalar mevduatı ve sair mevduat adedi 34.759.625 dir. Her mudiye bir hesap olacağı mümkün olmasa

(30). AKGÜÇ, "1988'de Bankalarımız..." S.37

TABLO XI.

BANKA PERSONELİNİN BANKA GRUPLARI VE EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

1988 YILI VERİLERİNE GÖRE

BANKA GRUPLARI =	ILKOKUL =	ORTA EĞİTİM =	YÜKSEK OKUL =	YÜKS.LİS. DOK. =	TOPLAM =
=	MEZUNU =	MEZUNU =	MEZUNU =	MEZUNU =	=
ULUSAL BANKALAR =	18818 =	100284 =	26685 =	667 =	146454 =
=	=	=	=	=	=
Kamu Serm. Bank. =	10745 =	56510 =	11215 =	260 =	78730 =
Özel serm. bank. =	8073 =	43774 =	15470 =	407 =	67724 =
YABANCI BANKALAR =	100 =	1448 =	932 =	66 =	2546 =
TOPLAM =	18918 =	101732 =	27617 =	733 =	149000 =

KAYNAK: T.B.B Yayınlarından tarafımızca hazırlanmıştır.

bile en azından bankaların 10 milyona yakın müşterisi olduğu kabul edilebilir. Bu rakamlar ülkemizde bankaların halkla olan ilişkilerindeki yoğunluğu ve bankacılık hizmetlerinde insan gücünün önemini ortaya çıkarmaktadır. Banka personel niteliği incelendiğinde Tablo XI'den de görüldüğü gibi toplam personelin yaklaşık % 69'u orta eğitim mezunu olduğu görünmektedir. Bankacılık ensturmanlarının gün geçtikçe çeşitlendiği günümüzde ihtisaslaşma özel önem taşımaktadır. Son yıllarda bankalarımızda görülen hizmet içi eğitim çalışmaları ve bazı bankaların bankacılık kursları personel niteliğini artırmaya yöneliktir. Tablo XI'de dikkati çeken en önemli özellik kamu sermayeli bankalarda

eğitim düzeyinin özel sermayeli bankalara göre daha düşük olmasıdır. Özel sermayeli banka Şube sayısının kamu banka Şubesi sayısından fazla olmasına rağmen kamu bankalarından daha fazla sayıda personel olması ve bu personelin büyük kısmının ilk ve orta eğitim düzeyinde olması kamu bankalarının nitelikli eleman sorunu olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Bankacılık sistemimizde önemli bir sorunda bankaların para ödeme aracı olarak kullanılmasıdır. Batı lkelerinde gelişmiş olan ek ve elektronik ödeme sistemi, ödemelerde hesaplardan virman yapılabilmesi gibi nakit kullanımını azaltan faaliyetler ülkemizde yeterince geliŐmemiŐtir. Son yıllarda ek kullanımındaki gelişmeye rağmen bizde bir yılda kullanılan ek sayısı İngiltere'de bir günde kullanılan ek sayısı dolayındadır(31). Nakit demelerin yarattığı güvenlik sorununun işletme maliyetlerini arttırıcı etkisi olmaktadır. Bankacılık ensturmanları açısından konuya bakıldığında toplulukta etkin kullanıma sahip bazı araçların ülkemizde olmadığı ya da yeterince etkin kullanılmadığı görülmektedir. Örneğin Leasing gibi uygulamalar toplulukta yaygın biçimde kullanılırken ülkemizde yeni uygulanmaya baŐlanmıŐtır. Tam yelik durumunda bankacılık araçlarının çoğalması talep edenlere bir çok

(31). Rıza KANDİLLER, Avrupa Toplulukları ile İliŐkilerimiz ve Bankacılık Sistemimiz, T.B.B. Ya. No: 145, Ankara, 1988, s.11.

seçenek çıkaracağından ülkemiz bankalarının dezavantajlı durumlarda olacağı önemli bir sorun olarak bankacılığımızın önündedir.

Tam üyelik durumunda sorun olacak bir diğer konuda bankaları denetleyen resmi kuruluşların ülkemizde birden fazla olmasıdır. Halen T.C. Merkez Bankası, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nca gerçekleştirilen resmi denetim Tek Pazarda bir tek kuruluşça yapılacaktır. Ülkemizde resmi denetimin üç kuruluş tarafından farklı açılardan yapılması aralarındaki iletişim eksikliği gibi nedenlerle etkin olmamakta yoğun bürokratik faaliyetlere yol açmaktadır. Resmi denetimin bu konuyla görevli tek bir kuruluşça yapılması hem denetimin etkinliğini hem de bankaların kamu gözünde güvenirliliğini arttıracaktır.

Banka bilançolarının şeffaflığı ülkemizde tartışılır bir konudur. Bilanço ve Kar - Zarar tertibi ve içeriği konusunda yeknesaklık sağlanamadığından banka bilançoları bankalarımızın gerçek durumlarını yansıtmamaktadır. Kamuoyu açısından bankacılığı değerlendirmenin en önemli aracının bilançolar olduğu düşünülürse konunun önemi ortaya çıkmaktadır.

2. BANKACILIĞIMIZIN GENEL EKONOMİDEN KAYNAKLANAN SORUNLARI

Enflasyonun yükseldiği bir ortamda kaynak maliyetinin ve kredi maliyetinin yükselmesi önlenememektedir(32). Bankalarımızın oligopolistik yapı nedeniyle kar marjlarını yüksek tutmaları sonuç olarak enflasyonu arttırıcı etki yaratmaktadır. Fiyat artışlarının makul düzeyde kaldığı durumlarda bankalar ile müşterileri arasındaki faiz oranlarının yüksekliğine ilişkin sorunlar azalmaktadır. Fiyat istikrarı ile birlikte düşünülmesi gereken konvertibiliteye geçişteki zorluklarımız bankacılığı etkilemektedir. Türk parasının iç ve dış istikrarı bankacılık sektörünün atılımlarını yakından etkileyen bir olaydır. Kısa sürede ortaya önemli kur farklarının çıkması bankalar için ileriye bakışı zorlaştırıcıdır.

1980 sonrası dış ticaretimizdeki gelişmeler göz önünde tutulduğunda kur ayarlamalarının gerçekçi biçimde yapılması bankalarımızın dış ticaret işlemlerindeki kararlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Ülkemiz sermaye birikiminin yeterince gelişmemiş olması işletmelerin büyük bölümünün küçük sermayeli olmasına dayanmaktadır. Küçük işletme sermayelerinin

(32). Rıza KANDİLLER, "Türk Bankacılık..." s.11

yetersiz kalması banka kredilerine olan talebi arttırmıştır. Türkiye'de yatırım kararlarını faizden önce belirleyen fonların elde edilebilirliği olduğu tezi gözönünde tutulduğunda bankacılığımızın holding bankacılığı şeklinde gelişmesi normal karşılanmalıdır.

Batık krediler sorununun temelinde yatan gerçek, şüphesiz ülkemizin genel ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. Aşırı enflasyon ve işletmelerin ekonominin gerektiği biçimde yönetilmemesi zaten kıt olan kaynakların iyi değerlendirilememesine neden olmaktadır. 1980 sonrası uygulanan politikalar nedeniyle iflas eden bir çok firmanın kredileri bankalara geri dönememiştir. Hatta bu nedenle iflas eden, ödeme güçlüğüne düşen bankalar olmuştur. Ülkemizde bankacılık faaliyetlerinin vergilendirilmesi de bankalarımızın kaynak maliyetini etkilemekte bankalar vergi yükünü müşterilerine aktararak özellikle kredi faizlerinin yüksek düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Tipik örnek olarak 1984 sonrası ihracat kredileri üzerindeki vergi ve fonların azaltılması bankalarımızı harekete geçirmiş ihracat kredileri daha önceki dönemlere göre önemli artışlar kaydetmiştir.

III. AT'A TAM ÜYELİK ÖNCESİ YAPILMASI GEREKLİ DEĞİŞİKLİKLER

Bu bölümde topluluğa tam üyelik durumunda bankacılık yapımızda gerekli yasal ve teknik değişiklik önerileri sıralanacaktır.

1). MEVZUAT AÇISINDAN

Yabancı bankaların Türkiye'de şube açmaları için gerekli Bakanlar Kurulu kararı tam üyelik durumunda Topluğa dahil bankaların yerleşme ve hizmet sunması ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Yabancı bankaların ülkemizde açacakları şube için asgari sermaye tabanı topluluk direktiflerinde kaldırılmıştır.

Ek - II'de verilen Konsey Direktif ve Önerilerinin tabi olduğu bankacılık faaliyetlerinden bazılarının ülkemizde olmaması Türkiye'de de bu tür uygulamalar yapılacağından Topluluk Direktifleri göz önünde tutularak gerekli mevzuat oluşturulmalıdır.

Bankaların denetimi konusunda Topluluk Direktifi ve Önerileri merkezin bulunduğu ülkenin yetkili mercilerinin sorumlu olduğunu kabul ederken ülkemizde yabancı banka şubelerinin denetimi ülkemiz yetkili mercilerince yapılmaktadır. Topluluğa tam üyelikte bu kuralın topluluğa üye ülke bankaları için kaldırılması gerekecektir.

Ülkemizde bankalar için getirilen 2,5 Milyarlık başlangıç sermayesi ile ilgili hüküm genel anlamda Topluluk hükümlerine uymaktadır. Ancak Direktifte yer alan 5 Milyon ECU ya çıkarılması gereklidir. Topluluk direktif ve Önerileri doğrultusunda hazırlanan mevzuat incelendiğinde her ülke için bankacılıktan sorumlu bir tek kamu kuruluşu öngörülmektedir. Ülkemizde bankacılıktan sorumlu kuruluşların sayısı bazı sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle ülkemizde sadece bankacılıkla ilgilenecek bir kamu kuruluşu kurulmalıdır.

Bilanço ve Kar - zarar cedveli tertip ve içeriği konusunda Topluluk mevzuatı ile ülkemiz mevzuatı arasında birçok farklılıklar bulunmaktadır. Bunların tam üyelik öncesinde uyumlaştırılması hem bankacılığımızın hem de tam üyelik durumunda ortaya çıkabilecek sorunları giderme açısından önemlidir.

Bankalarımızın yüksek maliyetle çalışmalarına neden olan bazı yasal hükümlerin kaldırılması gereklidir. Örneğin vergilendirme, karşılık oranları gibi konularda Toplulukta değerlendirilmeler göz önünde tutularak yasal değişiklikler yapılmalıdır.

Toplulukta banka iştirakleri konusunda getirilen sınırlamalar göz önünde tutulduğunda ülkemiz mevzuatında bazı eksiklikler olduğu görülmektedir. Bankaların profesyonelce faaliyet göstermeleri Topluluk yapısının temeli olduğu

düşünülürse bankacılığımızın da bu yöne doğru çevrilmesi ve iştirakçilik sınırlarının daraltılması gereklidir.

2). GENEL AÇIDAN

AT'a entegrasyonu mali bütünleşme açısından düşünüldüğümüzde öncelikle yapılması gereken parasal entegrasyonu gerçekleştirmektir. Tek bir mali yapı oluşturulmasında yasal düzenlemeler yanında genel ekonomik yapıda da düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ülkemizde son yıllarda kambyo kontrolleri, konvertibilite gibi konularda bazı gelişmeler olmakla birlikte ekonomimiz henüz parasal entegrasyona tam anlamıyla hazır değildir. Özellikle fiyat istikrarsızlığı iç ve dış fiyatlar arasındaki farklılıklar entegrasyonu engelleyici sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle öncelikle yapılması gereken fiyat istikrarını sağlamak enflasyonu makul düzeye indirmektir.

Toplulukta 1971'de imzalanan SMITHSONION anlaşması üye ülke paralarının dolara karşı belirli limitler içerisinde dalgalanabileceğini ortaya koymuştur. Para yılı olarak adlandırılan bu sistemde Topluluğa üye ülke paraları dolar karşısında $\pm 2,25$ limitleri içinde dalgalanacaktır. Kur farkı limitler dışına çıktığında Merkez Bankaları döviz alım satımı yaparak kur farkını belirlenen limitler içinde tutacaklardır. 1972'de "Para Yılı" ile ilgili anlaşmanın

uygulanmasında bir dizi güçlükler çıkmıştır(33). Bu zorlukların aşılması amacıyla 1978'de yeni bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma ile yaratılan ECU Para Birimi para sisteminin temelini oluşturacak ve ileri entegrasyon durumunda Topluluğun Tek para birimi olacaktır. 1978 anlaşması bir yenilik daha getirerek, Topluluğa üye ülke ulusal paralarının aynı dolar sisteminde olduğu gibi ECU'ya göre \pm % 2,25 oranında fazla değer kaybı yada değerlendirilmesi engellenecektir. Anlaşmanın en önemli yeniliği ise üye ülke Merkez Bankalarına Para Yılanını limitler içinde tutabilmek için ortak bir istikrar fonu kurulmuştur. Gerektiğinde üye ülke Merkez Bankaları bu fondan yararlanarak Topluluğa üye ülkelerdeki para değerini koruyacaktır. Görüldüğü gibi toplulukta para istikrarının korunması mali entegrasyonun temel sorunu olarak kabul edilmiş ve bu yöndeki çalışmalara önem verilmiştir. Bu nedenle ülkemizdeki para istikrarının sağlanması entegrasyon açısından çok önemlidir.

Mali entegrasyonun sadece bankaları kapsamadığı diğer finansal kuruluşların geliştirilmesi hem bankacılığın üzerindeki ağır yükü hafifletecek hem de aile şirketi görünümündeki küçük sermayeli şirketlerin çağın gerçeklerine uygun biçimde halka açılmalarını sağlayarak ekonomik yapıda olumlu değişikliklere yol açacaktır.

(33). İlker PARASIZ, PARA VE BANKA, Anadolu Ü., A.Ö.F. Yayın No: 21, 1983, ESKİŞEHİR, S.359.

Topluluk ülkeleri ile ekonomik yapımız genel anlamda karşılaştırıldığında ülkemizin görece olarak kalkınmamış olduğunu, sanayileşmesini tamamlamadığını görmekteyiz. Sorunun temeli buradan kaynaklanmaktadır. Hızlı kalkınma çabalarının bedeli olarak görülebilecek ekonomik dengesizlik ülkemizin her sektörünü etkilemektedir. Planlı dönemden beri hedeflenen istikrarlı kalkınma son onbeş yıldır istikrarsız kalkınma biçiminde gerçekleşmiştir. Yüksek enflasyon döneminde ileriye dönük projeksiyonların zor yapılabilmesi bankalarımız açısından da sorunlar yaratmıştır.

IV. BANKACILIĞIMIZIN REKABET GÜCÜNÜ ARTIRABİLECEK ÖNERİLER

Topluluğa üye ülkelerde geçerli Anglo sakson bankacılık sistemi nedeniyle her bankanın kendi alanında uzmanlaşması maliyetlerin en alt düzeye inmesine neden olmaktadır. Tam üyelik durumunda bu tür bankaların rekabeti karşısında bankalarımızın avantajlı olabilmesi için, bankalarımız topluluk ülkelerindeki bankacılık faaliyetlerini inceleyerek avantajlı olduğumuz alanlarda ihtisaslaşmaya yönelmelidirler. Bankacılık alanında istihdam edilen personelin niteliğini artırmaya yönelik eğitim çalışmaları yoğunlaştırılmalıdır. Bu tür çabalar banka hizmetlerinin çabuk ve

etkin hale gelmesini sağlayarak maliyetleri azaltıcı etki yaratacaktır.

Bankacılıkta otomasyonun önemi her geçen gün artmaktadır. Dünyada bankacılık hizmetleri yirmidört saat sürecek şekilde düzenlenmektedir. Bu şüphesiz belirli bir alt yapı oluşturulmasını gerektirmektedir. Son yıllarda bankacılığımızın artan oranda bilgisayarlaşması umut verici olmakla birlikte henüz tam anlamıyla yeterli sayılamaz.

Günümüzde müşterilerin bankanın ayağına gittiği dönem gerilerde kalmaktadır. Tüketici kredileri gibi uygulamalarda bankalarımız hizmet pazarlaması konusunda çalışmalar yapmalıdır.

Toplam aktiflerindeki küçüklük nedeniyle Topluluk bankalarıyla rekabet edemeyecek bankalar birleşmelidir. Bu tür birleşmelerde bankalar ölçek ekonomisinden yararlanacakları için rekabet koşullarına daha çabuk uyum sağlayacaklardır.

Türk bankaları şimdiden AT ülkelerinde özellikle yavru şirket kurarak bankacılık faaliyetlerine geçmeleri hem AT'a tam üyelikte çıkması olası sorunlara hazırlıklı olmasını sağlayacak, hem de çalışma yöntemleri açısından deneyim kazanılmasına yardımcı olacaktır.

V. GENEL DEĞERLENDİRME

Türk bankacılık sisteminin, önceki bölümlerde belirtilen yasal ve ekonomik yapısı göz önünde bulundurularak Topluluğunkiyle bütünleşmesi konusunda söylenebilecekler şunlardır;

Bugün için bankacılık sistemimiz özellikle ekonomik yapı açısından entegrasyona tam hazır değildir. Nedeni ise Ekonomik istikrarsızlık ve bankacılığımızın kendi bünyesinden kaynaklanmaktadır. Bankacılığımızın ihtisaslaşmaması en önemli dezavantajdır. Çünkü Toplulukta bankacılık ihtisaslaşma üzerine kuruludur ve bunun getirdiği avantajlardan yararlanmaktadır.

Topluluğa üye ülke kalkınmışlık seviyeleri göz önünde tutulduğunda aralarında büyük farklılıklar olmadığı görülmektedir. Büyük bölümü kalkınmasını tamamlamış ülkelerdir. Bu nedenle de ekonomik dengeler istikrarlı yapıdadır. Oysa ülkemiz kalkınma, hem de hızlı kalkınma çabası içindedir. Hızlı kalkınmanın bedeli sayılabilecek ekonomik dengelerin istikrarsızlığı mali sektöre dolayısıyla da Bankacılık Sektörümüze entegrasyon sorunları yaratmaktadır.

Tüm bu olumsuz görüntüye rağmen Bankalarımızın 1980 sonrası gösterdikleri performans ve piyasa koşullarına

uyum sağlamaları AT'a entegrasyon durumunda da başarılı olabilecekleri umudunu vermektedir.

1980 Yıllarda 27 kat artan aktif varlığını ekonomimizin hizmetine sokan ve dış ilişkilerini de hızla geliştiren bankacılık sektörü toplumumuza katkısını sürdürmüştür (34). 1980 sonrası dışa dönük büyüme modeli içinde bankalar dış rekabete açılmışlardır. Türkiye'de hiç bir sektör bankacılık kadar dış piyasaların rekabetine açık çalışmaktadır(35). Dış piyasalarda kazanılan tecrübe bankacılığımıza Tam üyelik aşamasında avantaj sağlayacaktır.

(34). KANDİLLER, "Türk Bankacılık....." S.10

(35). KARACAN, S.45.

SONUÇ :

AT, bankacılık konusundaki yasal mevzuatı oluştururken öncelikle ülkeler arasındaki farklılıkları gidermeye yönelmiştir. Yayınladığı direktif ve önerilerde 1993 Tek Pazarındaki bankacılık sektörünün yasal yapısını ortaya koymuştur. Buna göre 1993 Tek Pazarında Topluluğa üye ülke bankalar için kuruluş ve faaliyete geçme konularında sınırlamalar kaldırılmıştır. Bankaların denetimi, reorganizasyonu, tasfiyesi konularında tüm üye ülkelerde aynı mevzuatı geçerli kılmaya çalışmıştır.

Ülkeler arası ekonomik bütünleşmede yasal mevzuat yapısında **Ekonomik yapısında** uyumlaştırılması kaçınılmazdır. Bugün için Topluluğa üye ülke bankacılığı incelendiğinde ekonomik yapı açısından büyük farklılıklar olmadığı gözlenmektedir. Bunun nedeni şüphesiz üye ülkelerin büyük kısmının kalkınmalarının tamamlanmış olmasıdır. Fakat yine de Tek Pazar bankacılığının işlerliğini olumsuz yönde etkileyecek etmenler vardır. Bankacılığın içinde bulunduğu parasal sektör göz önünde tutulduğunda Avrupa para sisteminin tam anlamıyla işlerliğe kavuşmaması, tek bir "Avrupa Merkez Bankası" kurulamaması bu etmenlerden birkaçıdır.

Ülkemiz bankacılığı ile 1993 Tek Pazar bankacılığının yasal yapısı karşılaştırıldığında bir çok farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Özellikle yabancı bankaların ülkemizde

faaliyet gösterebilmesi için getirilen koşullar Topluluk normlarına hiç uymamaktadır. Tüm ekonomik sınırların kalkması anlamına gelen Tek Pazar'a uygun mevzuat yapısının oluşturulması zorunluluk olmakla birlikte büyük bir problem değildir. Bankacılığımız için esas önemli sorun ekonomik yapıdır. Bankalarımızın öz sermaye verimlilik oranı oldukça düşüktür. Bunun nedeni banka fonlarının piyasa gereği gibi kullanılmamasıdır. Özel bankaların Holding bankası görünümünde olması kaynakların ekonominin gerektirdiği biçimde dağılmasını engellemektedir. Bankalarımızın iştiraklere aktardıkları kaynakların olumlu etkisi uzun yıllar sonra ortaya çıkmaktadır. Bankalarımızın ihtisaslaşmaya gerektiği gibi önem vermemeleri uzmanlaşmanın getirdiği düşük maliyet avantajını ortadan kaldırmaktadır. Bankalarımızın yüksek maliyetlerle çalışması entegrasyon aşamasında rekabet açısından dezavantaj yaratacaktır. Topluluğa üye ülkelerde bankalar, Anglo Sakson anlayış gereği belirli dallarda uzmanlardır. Bunun sonucu olarakta maliyetlerini oldukça düşük düzeylerde tutabilmektedirler. Oysa ülkemizde çok şubelilik ve ihtisaslaşmama gibi nedenlerle bankalar yüksek maliyetlerle çalışmaktadırlar.

Bankacılık sektörü içinden kaynaklanan bu sorunlar yanında genel ekonomiden kaynaklanan sorunlarda bankacılığımızı Aİ ile entegrasyon açısından olumsuz etkilemektedir. Enflasyonun neden olduğu belirsizlik bankaların aktif -

pasif yönetimini profesyonelce yapmalarını engellemektedir. Türk parasının tam anlamıyla konvertibl hale getirilememesi de ekonomik istikrarsızlığın bir sonucudur. Konvertibl olmayan Türk parasıyla Topluluğa tam üye olmayacağı gibi bankalarımızın yabancı bankalarla rekabet edemeyeceği de ortadadır.

Türk bankacılığının AT ile bütünleşmesi için başta enflasyon olmak üzere, ekonomik istikrarsızlığın ortadan kaldırılması gereklidir. Bu sağlandığında bankalarımız durum değerlendirmelerini yapacak ve üzerine düşen görevi üstlenebilecektir. Entegrasyon amacıyla bankalarımıza düşen bazı görevlerde vardır. Maliyetlerini düşürücü çalışmalara hız vermelidirler. Son yıllarda artan otomasyon çalışmaları topluluğa entegrasyonda göz önünde bulundurulacak sürdürülmelidir. Banka personelinin niteliğini arttırmak bankalarımıza hem zaman açısından hem de maliyet açısından avantaj sağlayacaktır.

Sonuç olarak bankacılığımız Topplulukta tam entegrasyona henüz hazır değildir. Ancak bankacılığımızın dış faaliyetleri göz önünde tutulduğunda entegrasyonda en çabuk uyum sağlayacak sektör olduğu şüphesizdir. Bankalarımızın 1980 sonrası Dış rekabete açılmış olmaları bunun kanıtıdır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- AKGÜÇ Öztin = "1985 Yılında Bankalar, Mevduat - Krediler;" BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ, Yıl=23, Sa.=7, İSTANBUL, TEMMUZ 1986.
- AKGÜÇ Öztin = "1988 Yılında Bankalar, Mevduat - Krediler," BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ Yıl: , Sa.=7, İSTANBUL, TEMMUZ 1989
- ALKİN Erdoğan = Türkiye'de Bankacılık Konulu Açık Oturum, MİLLİYET GAZETESİ BANKACILIK SEKTÖR EKİ, İSTANBUL, 24 Mart 1988
- ARTUN Tuncay = İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, İSTANBUL, 1980
- AVRUPA TOPLULUKLARI = EC NEWS, Yıl = Sa= 14
KONSEYİ TÜRKİYE ANKARA, Mayıs 1988
TEMSİLCİLİĞİ

- CELEBİCAN Gürcan = "Bankacılık" MALİ HİZMETLER VE SER-
MAYE HAREKETLERİ TÜRK ve AT MEV-
ZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI
(Avrupa Topluluğu Danışma Kurulu
Toplantısı Çalışma Belgesi)
ANKARA, 1989
- DİRİMTEKİN Halil, = Para ve Banka, T.C. ANADOLU ÜNİ-
ÖCAL Tezer, PARASIZ İlker VERSİTESİ Ya. No.74, A.Ö.F. Ya.
BERBEROĞLU Necat No: 21, F.4.27
ANKARA, EKİM 1985
- EKZEN Nazif = "Topluluk ile Entegrasyonda Mali
Sektörün Yeri - Önemi ve Türk Mali
Sektörünün Entegrasyon Açısından
Konumu" AVRUPA TOPLULUKLARI KONU-
SUNDA ARAŞTIRMALAR, MAL. ve GÜMR.
BAK. A.P.K. Ya. no. 1988/303
ANKARA, 1988
- KANDİLLER Rıza = "Bankacılık Sistemimiz ve Söylenti-
ler", DÜNYA GAZETESİ
İSTANBUL, 30 Ocak 1987.
- KANDİLLER Rıza = Avrupa Toplulukları ile ilişkile-
rimiz ve Türk Bankacılık Sistemi-
miz, T.B.B. Ya. No: 145, ANKARA 1988

- KANDİLLER Rıza = "Türk Bankacılık Sektörünün AT Tek Pazarında Rekabet Edebilme Gücü", TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN AVRUPA TOPLULUKLAR TEK PAZARINA UYUM SEMİNERİ, İSTANBUL 22 - 23 ŞUBAT 1989
- KARACAN Ali İhsan = "AT Bankacılık Mevzuatına Türk Bankacılığının Uyum Sorunu", TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN AVRUPA TOPLULUKLARI TEK PAZARINA UYUMU SEMİNERİ, İSTANBUL 22-23 ŞUBAT 1989
- KUMRULU Ahmet G. = Avrupa Topluluklarının Bankacılık Sektörünü ve Sermayenin Serbest Dolaşımını İlgilendiren Mevzuatı, T.B.B. Ya. No. 152, ANKARA, 1989
- T.B.B. = Bankalarımızın 1985 Sonu Bilanço Kar Zarar Hesapları, Teşkilat Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler, T.B.B. Ya. no= 137 ANKARA - 1986
- T.B.B. = Banks in Turkey 1986 T.B.B. Foreign Language Publications no= 29, ANKARA MAY. 1987

T.B.B. = Bankalarımız 1987. T.B.B. Ya.
no. 146 - ANKARA, MAYIS 1988

T.B.B. = Bankalarımız 1988 T.B.B. Ya.
no. 155, ANKARA, MAYIS 1989

EK - I

KAPSAM DIŞI BIRAKILAN BANKALAR

- Üye devletlerin merkez bankaları,
- Posta ciro kurumları,
- Belçika'da belediye tasarruf bankaları ('caisses d'èpargne communales - gemeenteljike spaarkassen'), 'Onstitut de Rèescompte et de Garantie - Herdiscontering - en Waarborginstituut', 'Sociètè nationale d'Investissement - Nationale Investeringsmaatschappij', bölgesel gelişme şirketleri ('sociètès de dèveloppement règional - gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen'), 'Sociètè nationale du Logement - Nationale Maatschappij voor de Huisvestin' ve yetkili şirketleri ve 'Sociètè natonale terrienne - Nationale Landmaatschappij' ve yetkili şirketleri,
- Danimarka'da 'Dansk Eksportfinansieringsfond' ve 'Danmarks Skibs - kreditfond',
- Almanya'da kâr amacı olmayan konut kanununa göre devlet konut politikasının kurumları olarak kabul edilen ve esas itibariyle bankacılık işlemleri ile iştigal etmeyen teşebbüsler ve bu kanuna göre kâr amacı gütmeyen konut teşebbüsleri sayılan teşebbüsler,

- Fransa'da, 'Caisse des D p ts et Consignations', 'cr dit Foncier' ve 'Cr dit National',
- İrlanda'da kredi birlikleri
- İtalya'da, Cassa Depositi e Prestiti',
- Hollanda'da 'NV Export - Financieringsmaatschappij', 'Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelings landen NV', 'Nederlandse Investeringsbank NV', 'NV Bank van Nederlandse Gemeenten', 'Nederlandse waterschapsbank', 'Financieringsmaatschappij Industrieel Garantiefonds 's - Gravenhage NV', 'NV Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij' 'NV Industriebank Limburge Instituut voor antifikkeling en financiering' ve 'Overijsselse Ontwikkelingsmaatschappij MV',
- Birleşik Krallık'ta National Savings Bank, Commonwealth Development Finance Company Ltd, Agricultural Mortgage Corporation Ltd, Scottish Agricultural Securities Corporation Ltd., denizaşırı h k metler ve y netimler i in Kraliyet Acentaları (Crown Agent), kredi birlikleri ve belediye bankaları.

EK - II

BANKACILIĞIN UNSURLARINI OLUŞTURAN VE KARŞILIKLI
TANIMA ESASI KAPSAMINA ALINACAK OLAN FAALİYETLER

1. Mevduat kabulü ve diğer borçlanma şekilleri
2. Ödünç verme (*)
3. Finansal kiralama (Leasing)
4. Para gönderme hizmetleri
5. Ödeme araçlarının ihracı ve idaresi (kredi kartları, seyahat çekleri, banker senetleri (banker drafts))
6. Garanti ve taahhütler
7. Kendi hesabına veya müşteriler hesabına aşağıdaki konularda yapılan ticari işlemler:
 - a). Para piyasası araçları (çekler, senetler, mevduat sertifikaları vs.)
 - b). Döviz
 - c). Vadeli mali işlemler ve opsiyonlar
 - d). Döviz ve faiz oranları araçları
 - e). Menkul kıymetler

(*) . Özellikle; - tüketici kredisi
- İpotek karşılığı ödünç verme
- factoring ve fatura iskontosu
- ticaret finansmanı (forfaiting dahil)

8. Hisse senedi ihracına iştirak ve bu ihraç işlemleriyle ilgili hizmetlerin görölmesi
9. Para piyasası ajanlarının faaliyetleri (money broking)
10. Portföy yönetimi ve danışmanlığı
11. Menkul kıymetler muhafazası
12. Kredi referans hizmetleri
13. Kiralık kasa hizmetleri

EK - III

BİLANÇO TERTİBİ (Madde : 4)

Üye Devletler bilanço için aşağıdaki tertibi öngö-
receklerdir:

AKTİFLER

1. Nakit mevcudu, merkez bankaları ve posta bankalarındaki bakiyeler,
2. Hazine bonoları ve merkez bankalarında röfinansmana elverişli (refinancing) diğer bonolar:
 - a). Hazine bonoları ve benzeri menkul kıymetler,
 - b). Merkez bankasında röfinansmana (refinancing) elverişli diğer bonolar (ulusal hukukta bu bonoların aktiflerin 3 ve 4. kalemlerinde gösterilmesi öngörülmediği takdirde)
3. Kredi kurumlarına ödünçler ve avanslar:
 - a). Talep edildiğinde ödenecek olanlar,
 - b). Diğer ödünçler ve avanslar
4. Müşterilere ödünçler ve avanslar
5. Sabit getirili menkul kıymetler de dahil olmak üzere borç senetleri:

- a). Kamu kuruluşlarınca ihraç edilenler,
 - b). Diğer borçlular tarafından ihraç edilenler (Ulusal hukuk pasiflerinden mahsup edilmelerini öngörmediği takdirde kurumun kendi borcunu temsil eden (own - debt senetleri bunlar içinde ayrıca gösterilir)
6. Hisse senetleri ve diğer değişken getirili menkul kıymetler.
7. İştirakler (participating interests) (Ulusal hukuk bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini öngörmediği takdirde kredi kurumlarında iştirakler (participating interests) ayrıca gösterilir).
8. Bağlı teşebbüslerdeki hisseler (Ulusal hukuk bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini öngörmediği takdirde kredi kurumlarındaki hisseler ayrıca gösterilir)
9. Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere, 78/660 EEC sayılı Direktifin 9. maddesinde Aktifler B ve C I başlıklarında açıklanan şekliyle gayrimaddi varlıklar:
- Ulusal hukukta tanımlanan şekliyle ve ulusal hukukun aktif kalemi olarak gösterilmelerine cevaz verdiği ölçüde, kuruluş masrafları (Ulusal hukuk bunların bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini öngörmediği takdirde)

- Bir ivaz karşılığı iktisap edildiği ölçüde, peştemallıklar (good - will) (Ulusal hukuk bunların bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini öngörmediği taktirde)

10. Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere, 78/-660/EEC sayılı Direktifin 9. maddesinde Aktifler C II başlığında açıklanan şekliyle maddi varlıklar:

- Bir kredi kurumunca kendi faaliyeti için işgal edilen arazi ve binalar (Ulusal hukuk bunların bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini öngörmediği takdirde).

11. Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere taahhüt edilip ödenmemiş sermaye:

- Apeli yapılmış sermaye (Ulusal hukuk bunun pasife dahil edilmesini öngörmüyorsa; bu durumda apeli yapıлып henüz ödenmemiş sermaye ya bu aktifler kalemine ya da 14. Aktifler kalemine dahil edilir).

12. Kendi hisse senetleri (own shares) (Ulusal hukuk bunların bilançoda gösterilmesine izin verdiği ölçüde nominal değerleri veya nominal değer bulunmaması halinde muhasebe parite değerleri üzerinden).

13. Diğer aktifler

14. Taahhüt edilip apeli yapılmış fakat ödenmemiş sermaye (Ulusal hukuk apeli yapılmış sermayenin Aktiflerin 11. kaleminde gösterilmesini gerektirmiyorsa)
15. Peşin ödemeler (prepayments) ve tahakkuk eden gelir.
16. Mali yıl zararı (Ulusal hukuk bunu pasifler 14. kalemine dahil edilmesini gerektirmiyorsa)

Toplam Aktifler

PASİFLER

1. Kredi kuruluşlarına borçlanılan meblağlar:
 - a). Talep edildiğinde ödenecek olanlar,
 - b). Kararlaştırılmış vadeleri ve ihbar süreleri olanlar.
2. Müşterilere borçlanılan meblağlar:
 - a). Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere, tasarruf mevduatı:
 - Ulusal hukuk böyle bir dökümü öngördüğü takdirde, vadesizler ve vade veya ihbar süresi kararlaştırılmış olanlar (Ulusal hukuk bu bilgilerini bilanço hesaplarını açıklayıcı notlarda gösterilmesini gerektirmiyorsa)
 - b). Diğer borçlar
 - ba). Vadesizler
 - bb). Kararlaştırılmış vadeleri veya ihbar süreleri olanlar.

3. Belgeli borçlar
 - a). İhraç edilmiş borç senetleri
 - b). Diğerleri
4. Diğer pasifler
5. Tahakkuklar ve ertelenmiş gelir (ilerki bir tarihte hizmet ya da mal ile ödenecek borçlar)
6. Yükümlülük ve masraf karşılıkları:
 - a). Kıdem tazminatı ve benzer yükümler için ayrılan karşılıklar.
 - b). Vergi karşılıkları
 - c). Diğer karşılıklar
7. Mali yıl karı (Ulusal hukuk, bunun pasiflerin 14. kalemine dahil edilmesini öngörmüyorsa)
8. Tasfiyede önceliksiz borçlar (Subordinated liabilities)
9. Taahhüt edilmiş sermaye (Ulusal hukuk apeli yapılmış sermayenin bu kalemde gösterilmesini gerektirmiyorsa. Bu durumda taahhüt edilmiş ve ödenmiş sermaye tutarları ayrı ayrı gösterilmelidir)
10. Hisse senedi prim hesabı.
11. İhtiyatlar.
12. Yeniden değerlendirme ihtiyatı
13. Geçmiş dönem kar veya zararı

14. Mali yıl karı veya zararı (Ulusal hukuk bu kalemin Aktifler 16. kaleminde gösterilmesini gerektirmiyorsa)

Toplam Pasifler

NAZIM HESAPLARI KALEMİ

1. Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere muhtemel borçlar:
 - Akseptanslar ve cirolar
 - Garantiler ve karşılık teminatı olarak rehnedilen aktifler.
2. Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere, taahhütler:
 - Satıştan ve röpor işlemlerinden doğan taahhütler.

KÂR VE ZARAR HESABININ TERTİBİ

Üye devletler, kar ve zarar hesabının hazırlanmasında 27. ve 28. maddelerde öngörülen tertiplerden birini veya her ikisini kabul edeceklerdir. Bir üye devlette her iki tertip de hükme bağlanmış olduğu takdirde teşebbüslerin bunlardan birini seçmelerine izin verilebilir.

Madde : 27

DİKEY TERTİP

1. Sabit getirili menkul kıymetlerden alınan faiz ayrı gösterilmek suretiyle, alınacak faizler ve benzeri gelirler.
2. Ödenecek faizler ve benzeri masraflar.

3. Menkul kıymetler gelirleri:

a). Hisse senetlerinden ve diğer değişken getirili menkul kıymetlerden elde edilen gelirler.

b). İştiraklerden elde edilen gelirler.

c). Bağlı teşebbüslerdeki hisselerin geliri

4. Alınacak komisyonlar

5. Ödenecek komisyonlar

6. Mali işlemlerden net kar veya zarar

7. Diğer işletme gelirleri

8. Genel idare giderleri:

a). Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere personel gideleri:

- Ücretler ve maaşlar

- Kıdem tazminatlarına ilişkin giderler ayrıca belirtilmek suretiyle sosyal güvenlik giderleri

b). Diğer idare giderleri

9. Aktiflerin 9. ve 10. kalemleri için evalüasyonlar

10. Diğer işletme masrafları

11. Ödünç ve avanslar ile muhtemel borçlar ve tahhütler karşılıkları için evalüasyonlar

12. Sabit mali varlık olarak bulundurulmuş kaabili devir menkul kıymetler, iştirak payları ve bağlı teşebbüslerdeki hisseler için evalüasyonlar

13. Olağan faaliyetlerden doğan kar veya zarar üzerinden ödenecek vergi.

14. Vergiden sonra olağan faaliyetler karı veya zararı
15. Olağanüstü gelirler
16. Olağanüstü masraflar
17. Olağanüstü kar veya zarar
18. Olağanüstü kar veya zarar üzerinden ödenecek vergi
19. Vergiden sonra olağanüstü kar veya zarar
20. Önceki kalemlerde gösterilmeyen diğer vergiler
21. Mali yıl karı veya zararı
22. Ödünçler ve avanslar ile muhtemel borçlar ve taahhütler karşılıkları için reevalüasyonlar.
23. Sabit mali varlık olarak bulundurulmuş kaabili devir menkul kıymetler, iştirak payları ve bağlı teşebbüslerdeki hisseler için reevalüasyonlar.

Madde : 28

YATAY TERTİP

A. Masraflar

1. Ödenecek faiz ve benzeri masraflar
2. Ödenecek komisyonlar
3. Mali işlemlerden doğan net zarar
4. Genel idare giderleri
 - a). Aşağıdakiler ayrıca gösterilmek üzere, personel giderleri:
 - Ücretler ve maaşlar
 - Kıden tazminatları ayrıca gösterilmek üzere sosyal güvenlik masrafları
 - b). Diğer idare giderleri
5. Aktiflerin 9. ve 10. kalemleri için evalüasyonlar
6. Diğer işletme masrafları

7. ödünçler ve avanslar ile muhtemel borçlar ve taahhütler karşılıkları için evalüasyonlar.
8. sabit mali varlık olarak bulundurulanan kaabili devir menkul kıymetler, iştirak payları ve bağılı teşebbüslerdeki hisseler için evalüasyonlar.
9. Olağan faaliyetlerden doğan kar veya zarar üzerinden ödenecek vergi.
10. Vergiden sonra olağan faaliyetler karı veya zararı
11. Olağanüstü masraflar
12. Olağanüstü kar veya zarar üzerinden ödenecek vergi.
13. Vergiden sonra olağanüstü zarar
14. Yukarıdaki kalemlerde gösterilmeyen diğer vergiler.
15. Mali yıl karı

B. Gelir

1. Sabit getirili menkul kıymetlerden alınan faiz ayrı gösterilmek suretiyle, alınacak faizler ve benzeri gelirler
2. Menkul kıymetler gelirleri:
 - a). Hisse senetlerinden ve diğer değişken getirili menkul kıymetlerden elde edilen gelirler
 - b). İştiraklerden elde edilen gelirler
 - c). Bağılı teşebbüslerdeki hisselerin geliri
3. Alınacak komisyonlar

4. Mali işlemlerden net kar
5. Ödünçler ve avanslar ile muhtemel borçlar ve taahhütler karşılıkları için reevalüasyonlar
6. Sabit mali varlık olarak bulundurulmuş kaabili devir menkul kıymetler, iştirak payları ve bağlı teşebbüslerdeki hisseler için reevalüasyonlar
7. Diğer işletme gelirleri
8. Vergiden sonra olağan faaliyetler karı veya zararı
9. Olağanüstü gelirler
10. Vergiden sonra olağanüstü kar
11. Mali yıl zararı

EK - IV

KREDİ KURUMLARININ REORGANİZASYONU VE TASFİYESİ
İLE İLGİLİ KURALLARA YÖNELİK KONSEY DİREKTİFİ
ÖNERİSİNİN 2(1)NCİ MADDESİNDE YER ALAN REORGANİ-
ZASYON ÖNLEMLERİ

BELÇİKA

Reorganizasyon önlemleri almak, bir kredi kurumunun faaliyetlerinin tamamını ya da bir kısmını askıya almak, özel denetçi atamak, yerinde soruşturma yapmak ve exper değerlendirmeleri konusunda yetkili organlar Bankacılık Komisyonu ve Belçika Merkez Bankası'dır.

Bir kredi kurumunun faaliyetlerinin tamamen veya kısmen askıya alınmasının Bankacılık komisyonu yetkili olmakla birlikte yapılacak bir itirazda, Maliye Bakanlığı'nın kararı onaylama veya bozma yetkisi bulunmaktadır.

FRANSA

Yasaklar (injuctions), geçici yönetici atanması, belli işlemlerin yasaklanması ve faaliyet üzerinde diğer kısıtlamalar, kredi kurumlarının yöneticilerinin yetkilerinin geçici olarak alınması veya istifa etmek zorunda bırakılmaları konusunda yetkili organ Bankacılık Komisyonudur.

FRANSA MERKEZ BANKASI'nin Guvernoru tarafından alınacak önlemler ise;

- Mevduat sahiplerinin ve üçüncü kişilerin menfaatlerini gözetmek,
- Bankacılık sisteminin çalışmasını sağlamak,
- Mahalli bankacılığın itibarını korumak amacıyla gerekli önlemlerin alınması konusunda tüm kredi kurumlarının yardımlaşmasını organize etmektir.

ALMANYA

Yetkili Kurum; Federal Bankacılık Gözetim ve Denetim Bürosu.

Bankacılık Kanunu Madde 46.ya göre alınacak önlemler:

- Yöneticilere talimat verilmesi,
- Ödeme haklarının yasaklanması veya kısıtlanması,
- Yöneticilerin bankayı temsil hakkını yasaklaması,
- Kuruma gözetim ve denetimden sorumlu kişilerin atanması

Bankalar Kanunu Madde 46'ya göre alınacak önlemler;

- Kredi kurumunun faaliyetlerinin durdurulması
- Kredi kurumuna olan borçların ifası ile ilgili olmayan ödemelerin kabulünün yasaklanması.

YUNANİSTAN

A). Bankaların gözetim ve denetimi, idari tasfiyesi kapatılması, yetkisinin iptali, 1665/1951 sayılı kanunla,

b). Özel önlem ve aciliyet gerektiren durumlarda özel denetçi atanması 236/75 sayılı kanunla,

c). Mali sıkıntı içindeki bankaların hisselerine bölünmüş sermayeyi (share capital) zorunlu olarak iki katına çıkarmalarının öngörülmesi 431/76 sayılı kanunla,

d). Bankaların zorunlu birleşmeleri 2292/1953 sayılı kanunla düzenlemektedir.

YUNANİSTAN MERKEZ BANKASI'NIN ALDIĞI ÖNLEMLER

- Zorunlu sermaye arttırımı,
- Bir denetçi (komiser) ataması,
- Özel önem ve aciliyet gerektiren durumlarda geçici bir denetçi (komiser) atanması,
- Yönetilmeleri için geçici veya sürekli bir denetçi atanması ve hisselerine bölünmüş sermaye (share capital) ile yedekleri toplam mevduatının 1/70 inden az olan bankaların, hisselerine bölünmüş sermayelerinin (share capital) (iki katına) zorunlu arttırılmaları.

Hükümet tarafından alınan önlemler (Ticaret Bakanlığı ve Bakanlar Kurulu)

- Bankaların zorunlu birleşmeleri ve kuruluş sermayesinin en az 1/3'ü oranında olmak üzere zorunlu arttırımı.

İRLANDA

Yetkili Kuruluş : İrlanda Merkez Bankası

Alınacak önlemler;

- Mevduat kabul etme ve ödeme yapma hakkının askıya alınması,
- İzin kapsamının kısıtlanması
- Mevduata ilişkin reklam yasağı ve kısıtlaması

İTALYA

Yetkili Kurum; İtalya Merkez Bankası

- Kredi kurumu ve şubelerinin ekonomik durumu hakkında bilgi talep etme,
- Kredi kurumu ve şubelerinde soruşturmalar,
- Özel önlemler almak üzere kredi kurumunun yönetim kadrosu ile hissedarlarının toplanması,
- Kurumun idari ve denetim kadrosunu görevden alarak, kredi kurumunun reorganizasyonu için yerlerine özel organlar atamak
- Yukarıdaki özel yönetim döneminde kredi kurumunun her türlü ödemelerinin askıya alınması,
- Kredi kurumunun yönetim ve denetim organlarının görevlerini geçici olarak durdurarak, yerlerine Bankacılık Gözetim ve Denetim Kurumunun bir görevli ataması.

- Yönetimdeki yetersizlikler nedeni ile kredi kurumunun şibelerine verilen yetkinin geri alınması.

LÜKSEMBURG

10 Ağustos 1982 tarihli kanunla,

- Lüksemburg Para Kurumu'nun kredi kurumlarının faaliyetlerini durdurma yetkisi.

- Ödemelerin askıya alınması, kredi kurumunun tasfiyesi ve denetimli yönetimi, sağlanırb

Lüksemburg Para Otoritesinin aldığı önlemler;

- Yasaklama

- Yöneticilerin görevden alınması

- Faaliyetlerin tümünden veya kısmen durdurulması,

Ticaret Mahkemesi olarak görev yapan Bölgesel Mahkemenin alacağı önlemler; (Lüksemburg Para Otoritesinin talebi üzerine)

- Ödemelerin durdurulması ve yönetimin denetim

HOLLANDA

Yetkili Kurum; Hollanda Merkez Bankası

- Yasaklar,

- Gizli Yönetim,

- Acil durumda düzenlemeler.

İNGİLTERE

Yetkili Kurum : Bank of England

- İzin verilmiş bir kurumun faaliyetlerinin durumunu soruşturmak ve rapor vermek üzere bir yada daha fazla yetkili kişi atamak,

- Bir kurumun yetksini tümüyle iptal etmek,

- Bur kurumun yetkisini iptal etmek, faaliyetlerinin yönetimi için yol göstermek.